

Janika Salmi ja Janni Kuusinen

KERHOTOIMINTAA LASTENSUOJELUN ASIAKASPERHEIDEN
LAPSILLE

sosiaalialan koulutusohjelma

2013

KERHOTOIMINTAA LASTENSUOJELUN ASIAKASPERHEIDEN LAPSILLE

Salmi Janika ja Kuusinen Janni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2013
Ohjaaja: Kumpulainen Pasi ja Huhtala Minna
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 3

Asiasanat: lapset, kerhotoiminta, perhetyö, lastensuojelu

Järjestimme lastensuojelun asiakasperheiden lapsille kerhotoimintaa seitsemän viikon ajan yhteistyössä perhetyönohjaajien kanssa. Kerhotoiminta toteutettiin perhetyön yksikön tiloissa ja Satakunnan ammattikorkeakoulun liikuntasalissa. Kerhotoimintaan osallistui kuusi 5-8-vuotiasta lasta. Toteutuksen tueksi olimme valmiiksi suunnitelleet teemat ja ohjelman sisällön jokaiselle kerhokerralle. Lähdimme toteuttamaan kerhotoimintaa, koska kaikilla lastensuojelun lapsilla ei ole mahdollisuuksia harrastustoimintaan esimerkiksi perheen taloudellisen tilanteen takia. Vanhempien mielenterveysongelmat ovat myös yksi syy siihen, mikseivät he jaksa panostaa lastensa vapaa-aikaan ja harrastuksiin.

Halusimme antaa lapsille tilaisuuden uuden oppimiseen ja kokemiseen turvallisessa ympäristössä aikuisen läsnä ollessa. Asetimme kerhotoiminnalle tavoitteeksi lasten sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisen. Kerhotoiminta oli hyvä mahdollisuus näiden tärkeiden elämäntaitojen oppimiselle. Kerhotoiminta saattoi olla lapselle myös ”ponnahduslauta” uuteen harrastukseen tulevaisuudessa. Kerhotoiminnan kautta myös perhetyönohjaajat saivat mahdollisesti uusia näkemyksiä lasten kanssa työskentelyyn.

Toteutimme kerhossamme monipuolista toimintaa, esimerkiksi askartelua, pelejä ja leikkejä sekä liikuntaa. Yhdessä tekemisen kautta lapset kokivat onnistumisia ja tunsivat kuuluvansa ryhmään. Kerhon alussa laadittiin yhteiset säännöt, joita lapset sitoutuivat noudattamaan. Säännöt loivat lapsille turvallisuuden tunnetta ja myös velvoittivat toisiaan toimimaan niiden mukaisesti. Olimme tyytyväisiä kerhon toteutuksen onnistumiseen ja lasten käyttäytymisessä havaittuihin muutoksiin, vaikka toteutuskertoja oli vain kuusi. Lapset kokivat uusia asioita kerhomme myötä, ja tunsivat tätä kautta myös omia vahvuuksiaan. Lapset saivat toisistaan myös uusia ideoita. Havainnoimme, että ryhmässä toimimalla lapset kehittyivät sosiaalisissa taidoissaan ja kannustuksen myötä heidän itsetuntonsa sai vahvistusta.

CLUB FOR THE CHILDREN OF THE FAMILIES UNDER THE FAMILY WORK IN CHILD WELFARE AND PROTECTION

Salmi Janika and Janni Kuusinen
Satakunta University of Applied Sciences
Bachelor of Social Services
November 2013
Supervisor: Kumpulainen Pasi and Huhtala Minna
Number of pages: 49
Appendices: 3

Keywords: children, club, family work, child welfare and protection

We organized a club for children of child welfare's customers for seven weeks. We cooperated with the family workers. Club was carried out in the states of family work and in the gym of Satakunta University of Applied Sciences. Six children, aged 5-8, participated in the club. We had already planned the themes and the content of every meeting so the club would be easier to carry out. Basically we started to plan this kind of club, because not every child of the child welfare has the opportunity to have a hobby for example because of the economic situation of the family. Also the mental health problems of the parents often effects to the free time of the children and their chances to have a hobby.

We wanted to give a child a chance to learn and experience new things in a safe environment with an adult attending. We set a goal to strengthen the social skills, self-esteem and interaction skills of the children. Our club gave a good chance to learn these important skills of life. Furthermore the club may have been a stepping stone for a new hobby in the future. Via clubs also the family workers might have got new visions about working with the children.

With the children we for example did crafts, played games and did sports. By doing together things the children had the chance to feel succeeded and be a part of the group. In the beginning of the club we set common rules which the children were bound to obey. The rules created a feeling of security and obliged the children to behave in accordance with them. We were satisfied with the success of the club and the way children's behavior changed for the better although we gathered only six times. The children experienced new things with the result that they recognized their own strengths. Moreover they made new friends. We observed that working in a group made the children improve their social skills and due to the stimulation their self-esteem got confirmation.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTENSUOJELUN KERHOTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Kerhotoiminnan lähtökohdat ja tarve lastensuojelun perhetyössä.....	7
2.2	Hyöty asiakasperheille	8
2.3	Hyöty työntekijöille	9
2.4	Organisaation kuvaus.....	10
2.5	Kerhotoiminnan tarkoitus ja tavoitteet.....	12
3	KERHOTOIMINNAN ALOITUS JA TOTEUTUKSEN KUVAUS.....	14
3.1	Prosessin lähtökohdat.....	14
3.2	Valittujen teemojen merkitys.....	15
3.3	Kerhon toteuttaminen.....	16
3.3.1	Aloitusta, tutustuminen	16
3.3.2	Pelejä ja leikkejä.....	16
3.3.3	Askartelua	18
3.3.4	Liikuntaa	19
3.3.5	Askartelua	20
3.3.6	Liikuntaa	20
3.3.7	Päätös	21
4	TIETOPERUSTA.....	22
4.1	Hyvä itsetunto	22
4.1.1	Ryhmään kuuluminen ja sen vaikutus itsetuntoon	25
4.1.2	Kiitoksen merkitys itsetunnon rakentumisessa	25
4.1.3	Palautteen ja sääntöjen merkitys	26
4.2	Sosiaaliset taidot ryhmässä toimimisessa	27
4.2.1	Sosiaalisuus ja sosiaalisten taitojen ero	27
4.2.2	Sosiaalisten taitojen oppiminen	29
4.3	Vuorovaikutustaidot.....	30
4.3.1	Sanallinen ja sanaton vuorovaikutus	32
4.4	Lastensuojelun asiakasperheiden lapset.....	35
4.4.1	Vanhemman psyykkisen häiriön vaikutus lapsen kehitykseen	37
4.5	Asenteiden vaikutus kerhossa	38
5	LOPPUARVIOINTI.....	40
5.1	Palautte.....	40
5.2	Kerhotoiminnan arviointi.....	41

5.3 Kokonaisarviointi.....	43
5.3.1 Tavoitteiden onnistuminen	44
6 POHDINTA.....	47
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Harjoittelukokemuksemme päiväkodissa ja Janika Salmen harjoittelu lastensuojelun perhetyössä herättivät kiinnostuksemme juuri lastensuojelun perhetyötä kohtaan. Janni Kuusinen kiinnostui perhetyöstä opintojen myötä, ja kerhotoiminnan toteutuksen jälkeen pääsi myös lastensuojelun perhetyöhön harjoitteluun. Meille oli alusta asti selvää, että lähtisimme työstämään opinnäytetyötämme toiminnallisen tekemisen kautta. Suunnitellessamme opinnäytetyön tekemistä, toiminnallinen opinnäytetyö tuntui heti enemmän oikealta ja omalta kuin tutkimuksellinen. Uskoimme, että saisimme siitä myös enemmän irti kokemuksen ja tulevaisuuden työn kannalta.

Jaoin teoriapohjan omien kiinnostuksen kohteidemme mukaan. Janika Salmi kirjoitti itsetunnosta ja sosiaalisista taidoista. Janni Kuusinen kirjoitti vuorovaikutustaidoista ja Matti Inkisen Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa kirjan pohjalta vanhemman mielenterveysongelmien vaikutusta lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen. Tuomme esiin teorian tiedon kautta omia kerhon aikana tekemiämme havaintoja lapsista.

Suunnittelimme ja toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Porin lastensuojelun perhetyön yksikön kanssa. Perhetyönohjaajat kertoivat lastensuojelun perhetyön tämänhetkisestä tilanteesta, että kaikilla asiakasperheiden lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa. Tämän vuoksi halusimme antaa juuri näille lapsille mahdollisuuden osallistua harrastus- ja ryhmätoimintaan. Perhetyönohjaajat mahdollistivat kerhotoimintamme onnistumisen sitoutumalla esimerkiksi lasten kerhoon kuljettamiseen. Toteutimme kuusi kerhokertaa yhtäjaksoisesti keväällä 2013.

Opinnäytetyössämme kerhotoimintaa lastensuojelun asiakasperheiden lapsille arvioimme kokonaisuudessaan kerhotoiminnan onnistumista ja mahdollista jatkoa tulevaisuudessa. Raporttimme liitteenä on toimintasuunnitelma (liite 1), joka sisältää jokaiselle kerhokerralle oman ohjelmansa. Asetimme kerhotoiminnalle kolme keskeistä tavoitetta: vuorovaikutustaitojen, sosiaalisten taitojen ja itsetunnon vahvistaminen. Tarkoituksena oli antaa lapsille mahdollisuus uuden kokemiseen ja oppimiseen sekä tukea heidän lapsuuttaan positiivisten kokemusten kautta.

2 LASTENSUOJELUN KERHOTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kerhotoiminnan lähtökohdat ja tarve lastensuojelun perhetyössä

Idea opinnäytetyön aiheeseen lähti Janika Salmen ollessa työharjoittelussa Porin lastensuojelun perhetyöyksikössä syksyllä 2011. Vastaavan ohjaajan ja perhetyöntekijöiden kautta tuli ilmi, että asiakasperheiden lapsille tulisi olla tarjolla enemmän kerhotoimintaa perhetyön yksikön toimesta, mutta resurssit eivät riitä niiden toteuttamiselle. Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 683/83 1§). Tämän lain perusteella halusimme antaa lapsille mahdollisuuden uusiin oppimiskokemuksiin ja elämyksiin.

Halu lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan kerhotoimintaa juuri lastensuojelun perhetyön asiakasperheiden lapsille, lähti omasta kiinnostuksestamme lastensuojelua ja perhetyötä kohtaan. Janika Salmen harjoittelun myötä perhetyön henkilökunta, toimintatavat ja tilat olivat ennalta tuttuja ja tämän vuoksi ideaa oli luontevaa lähteä työstämään. Päätimme lähteä viemään ideaa yhdessä eteenpäin, koska Janika Salmella oli jo valmiiksi tieto ja kokemus siitä, että lapset olisivat haasteellisia yksin ohjattavaksi.

Kerhon toteutuksen ja onnistumisen kannalta oli merkittävää, että lapsia oli useampi osallistumassa. Tämän vuoksi myös ohjaajia oli hyvä olla kaksi valvomassa ja ohjaamassa kerhotoimintaa. Havainnoimme yhdessä lapsia tarkemmin, ja pystyimme jakamaan eri näkemyksiä ja ajatuksia siitä, mitä uutta kumpikin oli huomannut lapsista jokaisen kerhokerran jälkeen. Varsinaisen raportin kirjoittaminen helpottui, kun oli tukena kahdet muistiinpanot, sekä näkemykset kerhon toimivuudesta ja toiminnasta.

Etsimme internetin kautta kerhotoimintaa lapsille, ja totesimme, että tarjonta vaihtelee paljon riippuen kaupungista. Sopivan kerhotoiminnan löytäminen oli haastavaa. Löysimme kaikille lapsille kohdistettua kerhotoimintaa esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitolta.

Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistykset järjestävät erilaisia kerhoja lapsille. MLL:n kerhotoiminnassa lapset ovat mukana kerhojen suunnittelussa, ja yleisimpiä kerhomuotoja ovat esimerkiksi lasten musiikki-, liikunta- ja taidekerhot. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013)

Järjestämäämme kerhotoimintaan osallistui meidän ja lasten lisäksi perhetyön yksikön vastaava ohjaaja, perhetyönohjaajat sekä lasten vanhemmat. Kun otimme yhteyttä idean tiimoilta vastaavaan ohjaajaan, sovimme ensimmäisen palaverin, jossa kävimme läpi tarkemmin ideaamme kerhotoiminnasta, lapsiryhmän koosta, aikataulusta ja lasten kuljetuksista. Palaverin myötä saimme myös perhetyön näkökulman avuksi suunnitteluun. Tehtävämme kerhotoiminnan aikana oli ohjaajina toimiminen sekä suunnittelusta ja toteutuksesta huolehtiminen. Vastasimme myös tilojen järjestelystä ja siivouksesta toiminnan jälkeen. Olimme myös tiiviisti yhteydessä perhetyönohjaajien kanssa mahdollisten ohjelmamuutoksien ja materiaalia koskevien toiveidemme vuoksi.

Perhetyönohjaajat valitsivat kerhotoimintaamme mukaan sellaisia asiakasperheiden lapsia, joilla ei muuten ollut juurikaan harrastuksia, ja joiden he kokivat hyötyvän eniten kerhotoiminnasta. Olimme alusta asti tietoisia siitä, että vanhempien osallistuminen kuljettamiseen olisi heikkoa. Onneksi perhetyönohjaajat sitoutuivat kerhotoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen todella tiiviisti, muun muassa järjestämällä työvuoroja niin, että joku heistä oli aina kerhopäivinä kuljettamassa lapsia. Kerhomme aikana paikan päällä olisi aina yksi perhetyönohjaaja vastuunhenkilönä, vaikka vetovastuu kerhosta olikin pääasiassa meillä.

2.2 Hyöty asiakasperheille

Lastensuojelun perhetyön kautta järjestetty kerhotoiminta oli vanhemmille taloudellisesti kannattava valinta. Perhetyönohjaajilta saamamme tiedon mukaan monet perhetyön asiakasperheistä ovat vähävaraisia, ja elävät Kansaneläkelaitoksen tukien ja toimeentulotuen varassa. Vaikka Mannerheimin lastensuojeluliiton kerho on ilmainen osallistujille, perhetyön yksikkö paikkana ja sen henkilökunta ovat perheille tuttuja entuudestaan ja tämä madaltaa osallistumiskynnystä.

Luottamus perhetyönohjaajiin on jo syntynyt aiemmin perheiden kanssa työskentelystä. Lastensuojelun asiakasperheiden vanhemmat eivät välttämättä itsenäisesti osaisi tai kykenisi hakemaan lapsilleen sopivaa kerhotoimintaa, eikä heidän voimavaran- sa riittäisi siihen. Tämän vuoksi perhetyön tiloissa tapahtuva kerhotoiminta oli vanhempien voimavaroja tukeva vaihtoehto lasten harrastustoiminnan mahdollistamiseksi. Perhetyön yksikön tilat olivat myös lapsille tutut, ja siksi lapsienkin osallistumiskynnys oli matalampi.

Lastensuojelun asiakasperheiden lapsilla on perheiden ongelmien myötä itsetuntoon, ryhmässä toimimiseen sekä vuorovaikutukseen liittyviä vaikeuksia. Tämä tuli ilmi kerhotoiminnan suunnittelupalaverissa perhetyöntekijöiden kanssa. Kerhotoiminta on myös mahdollisuus heikkojen sosiaalisten taitojen vahvistamiselle. Forssalainen kerhoyhteysopettajien joukko pohti kerhotoiminnan merkitystä vapaa-ajan kulttuurin murroksessa. ”Kaupungin kerhotoiminta vastaa nykyisellään oppilaiden sosiaalisiin tarpeisiin ja tarjoaa mahdollisuuden kuulua ryhmään tasavertaisesti, ilman kustannuksia. Lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden hankkia uusia taitoja sekä kokea onnistumisen elämyksiä, mikä vahvistaa lasten ja nuorten itsetuntoa.” (Opetushallitus, kerhot hyrräämään 2011.)

Ihmisoikeuksien perusteella lapsella tulisi olla oikeus elää ja nauttia lapsuudestaan. Kerhotoiminnan avulla halusimme tuoda iloa lasten elämään heidän vaikeuksistaan huolimatta. Lapsen oikeuksien sopimuksen kohdan 31 mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään. (Yleissopimus lapsen oikeuksista)

2.3 Hyöty työntekijöille

Kerhotoiminnan avulla työntekijät saivat mahdollisesti uusia eväitä lasten kanssa työskentelyyn. Esimerkiksi monipuolisen kerho-ohjelman myötä lapsi saattoi innostua jostakin asiasta niin, että se oli hänelle niin sanottu ”ponnahduslauta” uuteen harrastukseen tulevaisuudessa. Kerhotoiminnan avulla lapset saivat onnistumisen kokemuksia sosiaalisten taitojen ja itsetunnon vahvistamiseksi. Esimerkiksi lapsen käytös

on saattanut muuttua positiivisella tavalla sosiaalisten taitojen kehittymisen myötä, jolloin lapsen kanssa tehtävä yhteistyö sujuu paremmin.

Toteutettu kerhotoiminta tarjosi työntekijälle uuden näkökulman lapsen elämään, ja se saattoi vaikuttaa työntekijän ja lapsen sekä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen myönteisesti. Jos lapsi kiinnostui kerhossa jostain tietyistä toiminnasta, työntekijällä on mahdollisuus hyödyntää tätä toimintaa myöhemminkin työmenetelmien kautta. Tämä mahdollistaa tuloksellisemman yhteistyön lapsen ja tämän perheen kanssa jatkossa.

2.4 Organisaation kuvaus

Perusturvan sivuilta saadun tiedon mukaan perhetyö on yksi tärkeimmistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista perheelle. Perhetyön avulla perhettä tuetaan kotiympäristössä esimerkiksi keskustelun ja yhdessä tekemisen avulla. Muita avohuollon tukitoimia Porissa ovat esimerkiksi sosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvonta, lasten päivähoito, kotipalvelut, toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen (esimerkiksi koulunkäynnissä), tukihenkilö tai –perhe sekä lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut. (Porin kaupungin www-sivut 2013)

Porin perhetyön yksikkö kuuluu Porin kaupungin perusturvakeskukseen. Porin lastensuojelun perhetyön yksikkö sijaitsee Uudenkoiviston asuinalueella, lähellä kaupungin keskustaa. Lastensuojelun perhetyö painottuu lähinnä kotikäynteihin, mutta tapaamisia järjestetään myös perhetyön yksikön tiloissa. Perhetyötä voidaan tehdä myös ryhmätoimintana (esimerkiksi lastenryhmät), verkostokokouksina tai videointia apuna käyttäen. Lastensuojeluprosessi käynnistyy kun sosiaalitoimi saa tiedon lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. (Porin kaupungin www-sivut 2013)

Akuuttitiimiin kuuluvat sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat vastaanottavat lastensuojeluilmoitukset. Akuuttitiimin työnkuvaan kuuluu lastensuojelun virka-aikainen päivystys ja lastensuojelutarpeen selvitys. Kun ilmoitus koetaan aiheelliseksi, kartoi-

tetaan perheen tilanne mahdollisimman pian, jotta tarkoituksenmukaista apua voidaan tarjota.

Kun taustalla on riittävä huoli lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta, voidaan lastensuojelullisin perustein järjestää perheen tueksi perhetyötä avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun perhetyö on sosiaalityöntekijän päätöksellä perheelle maksutonta. Se on myös aina suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä. Lastensuojelun asiakasperheet tulevat usein perhetyön asiakkuuteen tilanteissa, joissa heidän ongelmansa ovat jo pidemmän aikaa kasautuneet ja mahdollisesti kriisiytyneet. (Järvinen ym. 2007, 43–44) (Lastensuojelulaki 34 §)

Perhetyön tuen ja kontrollin avulla perheille annetaan mahdollisuus kohentaa omaa tilannettaan, ja tämän myötä voidaan mahdollisesti välttää lasten huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle. (Järvinen ym. 2007, 44)

Lastensuojelun perhetyön asiakasperheissä on yleensä useita päivähoito- ja alakouluikäisiä lapsia. Yksinhuoltajat ovat myös iso ryhmä; samoin uusperheet. Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikön kehittäjä-perhetyöntekijän kartoituksen mukaan yleisin asiakkuuden syy lastensuojelun perhetyössä oli äidin mielenterveyden ongelma, erityisesti masennus. Muita mahdollisia syitä olivat esimerkiksi jaksamattomuus, voimattomuus sekä avuttomuus. Syyksi mainittiin myös vanhemmuuden puute ja hukassa oleva vanhemmuus. Perheissä ilmeneviä kriisejä olivat esimerkiksi vakava sairaus, avioero, päihteiden käyttö, perheväkivalta ja tietokoneriippuvuus. (Porin kaupungin www-sivut 2013)

Perhetyön tarve määritellään asiakassuunnitelmanneuvotteluissa yhteistyössä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Tarpeen mukaan paikalla saattaa olla myös muita perheen kanssa työskenteleviä tahoja. Porin lastensuojelun perhetyö on moniammatillista yhteistyötä. Useimmiten perhetyön tavoitteeksi asetetaan kodin olosuhteiden muuttaminen tietyiltä osilta, lapsen tai lasten yksilöllinen tukeminen sekä vanhempien tukeminen ja ohjaaminen. Työskentely lastensuojelun asiakasperheiden kanssa kestää pääsääntöisesti pitkiäkin aikoja. Lastensuojelun asiakasperheet ovat usein haastavia, joten työntekijöiden turvallisuuden vuoksi perhetyötä tehdään lähinnä parityöskentelynä. Lastensuojelun perhetyö perustuu pitkälti vuorovaikutukseen vanhempien ja heidän lastensa kanssa. (Järvinen ym. 2007, 34,44)

Porin ennaltaehkäisevä perhetyö on aikuissosiaalityön tarjoama tukitoimi. Ennaltaehkäisevä perhetyö eroaa lastensuojelun perhetyöstä siten, että perheet ovat itse useimmiten aktiivisia saadakseen apua. Painopiste on ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tukemisessa. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tarjoavat esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, terveydenhuolto, neuvola tai päiväkoti. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa kuntia järjestämään kotipalvelua kaikille sitä tarvitseville. (Sosiaalihuoltolaki § 12 c, d)

Eri tahot voivat tarjota perheille apua, kun taustalla on pieni huoli tai ihmettely lapsen tilanteesta. (Järvinen ym. 2007, 34) Ennaltaehkäisevä perhetyö on lyhytkestoista ja kaikilla perheillä on mahdollisuus siihen. (Lastensuojelulaki 3 a §)

Saimme perhetyönohjaajien kanssa käydyistä keskusteluista käsityksen, että lastensuojelun perhetyön asiakasperheet ovat usein hyvin moniongelmaisia verrattuna ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheisiin. Asian tukena ovat myös omat kokemuksemme harjoitteluista lastensuojelun perhetyön yksikössä. Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheillä on mahdollisesti enemmän voimavaroja panostaa lastensa harrastuksiin. Tämän vuoksi koimme, että lastensuojelun asiakasperheiden lapset tarvitsevat kerhotoimintaa enemmän kuin ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheiden lapset.

2.5 Kerhotoiminnan tarkoitus ja tavoitteet

Porin lastensuojelun perhetyöyksikön asiakasperheiden lapsille toteutetun kerhotoiminnan tarkoitus oli näiden lasten sosiaalinen vahvistaminen kerhotoiminnan myötä. Sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa elämäntaitojen parantamista ja syrjäytymisen ehkäisyä kerhoon osallistumisen kautta. Kerhotoiminnan tarkoitus oli järjestää lapsille samaan aikaan sekä mukavaa vapaa-ajan viettoa, että oppimiskokemuksia. (Sosiaaliportin www-sivut 2012.)

Keskustelimme perhetyönohjaajien kanssa siitä, että kaikkien lastensuojelun asiakasperheiden lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa perheen taloudellisen tilanteen ta-

kia. Tämän vuoksi lapset eivät saa välttämättä riittävästi sosiaalisia kontakteja tai onnistumisen kokemuksia. Esimerkiksi kaikilla vanhemmilla ei ole edes ajokorttia, jolloin he eivät pysty kuljettamaan lapsia harrastuksiin. Vanhempien mielenterveysongelmat ovat myös yksi syy siihen, etteivät he kykene panostamaan lastensa harrastuksiin.

Lasten harrastamisella on kaksi puolta. Kohtuullinen harrastaminen voi parhaillaan opettaa lapselle elämäntaitoja ja pahimmillaan taas uuvuttaa hänet. Vanhempien voi olla haastavaa arvioida, kuinka paljon lapsen on hyvä harrastaa. Tämän vuoksi lapset eivät välttämättä harrasta ollenkaan tai sitten heillä on liikaa harrastuksia. Mieluisen harrastuksen kautta lapsi voi saada pitkälle aikuisuuteen kantavia taitoja. Vanhempien tuki ja kannustus on hyvin tärkeää harrastuksen valitsemisessa, mutta lapsen tulee kuitenkin itse saada vaikuttaa harrastuksensa valintaan. (Ylen www-sivut 2013)

Tavoitteemme oli kerhotoiminnan kautta vahvistaa lasten itsetuntoa. Itsetunnon vahvistamiseksi kannustimme lapsia yksilöinä tuomaan itseään esille, ja olimme kiinnostuneita heidän asioistaan. Rohkaisimme uuden kokemiseen ja annoimme positiivista palautetta, vaikka välillä tulisi koettua myös epäonnistumisia. Toinen tavoitteemme oli lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen ryhmässä. Tarkoituksena oli, että yhdessä laadittujen sääntöjen myötä lapset toimisivat ryhmänä, eivätkä esimerkiksi omalla toiminnallaan aiheuttaisi muille pahaa mieltä. Kolmas tavoitteemme oli vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Kerhon alkaessa lapset olivat toisilleen vieraita, eivätkä he tunteneet meitäkään entuudestaan. Toivoimme, että lapset ottaisivat meidät hyvin vastaan ohjaavina aikuisina, ja ottaisivat toisiinsa kontaktia ikäeroista tai sukupuolesta riippumatta.

Toiveenamme oli myös, että saisimme lapset osallistumaan kaikkeen kerhon toimintaan. Tämän mahdollistamiseksi suunnittelimme kerhotoiminnalle mahdollisimman monipuolista toimintaa, ottaen kuitenkin huomioon lasten iän ja kehitystason. Otimme suunnittelussa huomioon myös tyttöjen ja poikien erilaiset mielenkiinnonkohteet valitsemalla monipuolisia molemmille sukupuolille sopivia teemoja kerhoon.

3 KERHOTOIMINNAN ALOITUS JA TOTEUTUKSEN KUVAUS

3.1 Prosessin lähtökohdat

Kerhotoiminta aloitettiin 29.1, ja viimeinen kerta oli 12.3. Kerhokertoja toteutettiin tällä aikavälillä yhteensä kuusi kertaa. Kerhokerrat järjestettiin pääosin perhetyön yksikön tiloissa, mutta kaksi liikuntakertaa toteutettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun liikuntasalissa. Valitsemamme kerhokertojen määrä sopi parhaiten kevään aikatauluun niin itsellemme kuin perhetyönohjaajillekin. Lapsien osallistujamääräksi valitsimme 4-6, ja heidän iäkseen päätimme 5-8- vuotta. Otimme huomioon lasten osallistujamäärässä perhetyön yksikön tilat, sekä haasteellisuuden lapsiryhmän ohjauksessa. Lasten iän valintaan vaikutti osaksi se, että suurin osa perhetyön asiakasperheiden lapsista oli pääasiassa päiväkotijäseniä ja alakouluikäisiä. Totesimme myös, että 5-8-vuotiaiden ikäjakaus ei ole liian suuri lasten kehityksen kannalta.

Jotta tutkinnostamme saa lastentarhanopettajan pätevyyden, opinnäytetyö tulee tehdä alle 9-vuotiaisiin lapsiin liittyen, ja siksi asetimme lasten iän ylärajaksi 8- vuotta. Yläikärajalla oli melko suuri merkitys myös kerhoon osallistuvien lasten valitsemisessa. Perhetyönohjaajat valitsivat toiveemme mukaisesti alle 8-vuotiaita lapsia, vaikka myös vanhemmat lapset olisivat voineet hyötyä kerhotoiminnasta. Sovittu kerhopäivä ja aika vaikuttivat myös osallistujien valitsemiseen. Oma sen hetkinen osaamisemme painottui lähinnä varhaiskasvatukseen, ja sen vuoksi halusimme ohjata kerhoa valittujen lasten ikäisille.

Perhetyönohjaajat pitivät tärkeänä kriteerinä lasten valitsemisessa perheiden omaa aikataulua. He kokivat, että kerho ei saa vaikuttaa negatiivisesti perheiden omiin rutiineihin. Valitut asiakasperheet olivat hyvin erilaisia ja kaikilla oli oma päivärytmiensä ja aikataulunsa. Perhetyönohjaajat pitivät myös tärkeänä, että kerhoon pääsivät osallistumaan sellaiset lapset, joilla ei ole ollut muita harrastuksia.

Perhetyönohjaajat yrittivät valita kerhoon juuri sellaisia lapsia, jotka hyötyisivät toiminnastamme jollakin tavalla. Valitut lapset olivat kaikki heikkoja jollakin osa-

alueella, ja kerhotoiminnalla pyrimme vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Esimerkki 1) Kerhoomme valittiin 5-vuotias poika, jolla ei ole sisaruksia. Hän vietti paljon aikaa ainoastaan vanhempiensa kanssa. Tämän vuoksi perhetyönohjaajat olivat sitä mieltä, että hänelle tekisi hyvää toimia ryhmässä ikäistensä lasten kanssa. (Esimerkki 2) Kerhoomme valittiin myös eräs 5-vuotias tyttö, jonka äiti sairasti masennusta. Kerhon avulla yritimme motivoida äitiä kuljettamaan tyttöä kerran viikossa perhetyön yksikköön kerhotoimintaan. Jos äiti sitoutuisi tuomaan tyttöä kerhoomme, voisi hän jatkossakin kuljettaa lastaan johonkin muuhun uuteen harrastukseen.

Kerhon ajankohdaksi päätimme tiistain kello 17.00 -18.30. Valittu päivä sopi parhaiten perhetyönohjaajien työvuoroihin ja aikatauluun lasten kuljettamiseksi. Päätetty aika koettiin parhaaksi myös siksi, että tähän aikaan lapset ovat jo päässeet kotiin päiväkodista ja koulusta, sekä ehtineet syömään päiväruoan ja koululaiset tekemään kotitehtävänsä. Perhetyönohjaajien kanssa yhteistuumin sovimme, että puolitoista tuntia oli sopiva aika kerholle, jotta nuorimmatkin osallistujat jaksoivat keskittyä kerhon ohjelmaan loppuun asti. Perhetyönohjaajien kautta lähetimme perheille kutsut kerhoon. Kutsuissa oli kerhopäivät ja – ajat sekä jokaisen kerhokerran ohjelma (liite 2). Halusimme kutsujen kautta luoda luottamusta vanhempiin ja antaa aikaa valmistautua kerhoon sekä suunnitella perheen omia menoja se huomioiden.

3.2 Valittujen teemojen merkitys

Valitsimme kerhotoiminnallemme erilaisia teemoja, joiden sisällön osasimme itse ohjata. Esimerkiksi kädentaitoihin liittyvä toiminta on enemmän omaa vahvuuttamme kuin vaikka laulamiseen ja soittamiseen liittyvät toimintatuokiot. Kerhon sisältöä laatiessa käytimme hyödyksi ammattiopintojen kautta saamaamme tietoa ja taitoa. Esimerkiksi luovan liikunnan kurssi antoi meille paljon välineitä lasten kanssa työskentelyyn. Huomioimme suunnittelussa myös taloudellisen näkökulman, koska toimintaan ei ollut käytettävissä rahaa juuri ollenkaan. Halusimme, että lapset voisivat tehdä esimerkiksi askartelua kotonakin ilman erityisiä materiaalihankintoja.

Toiminnan suunnittelun edellytyksenä oli, että kaikki lapset pystyisivät osallistumaan. Keneltäkään ei vaadittu erityistaitoja, vaan ohjelman sisältö oli suunniteltu

lasten kehitystason mukaisesti. Teemojen valitseminen ei liittynyt suoraan tavoitteiden saavuttamiseen, vaan tavoitteisiin pääseminen mahdollistui toimintatuokioiden kautta. Esimerkiksi liikunnassa motoriikkaradan avulla lapset pääsivät kokeilemaan uusia asioita, saivat onnistumisen kokemuksia ja toimivat ryhmässä toiminnan ajan. Tämä oli yksi menetelmä lasten itsetunnon ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen.

3.3 Kerhon toteuttaminen

3.3.1 Aloitus, tutustuminen

Suunnitelman mukaisesti ensimmäisellä kerralla 29.1.2013 tutustuimme toisiimme tutustumisleikkien avulla. Leikit löytyvät liitteenä olevasta toimintasuunnitelmasta (liite 1). Tarkoituksena oli myös tehdä nimilaput. Kerhoomme osallistui ensimmäisellä kerralla viisi lasta. Lapset ottivat meidät hyvin vastaan ja suhtautuivat meihin ohjaavina aikuisina. Jokainen vastasi leikeissä omalla vuorollaan ja malttoi myös kuunnella muiden puheenvuoroja. Lapset ymmärsivät hyvin annetut ohjeet, ja toimivat niiden mukaisesti. Lapset uskaltautuivat myös ottamaan kontaktia toisiinsa ja osa lapsista mainitsi, että on kivaa saada uusia kavereita.

Kysyimme lapsilta kerhon alettua, että onko heillä jotakin toiveita kerho-ohjelman suhteen. Lapset toivoivat, että saisivat leikkiä myös vapaata leikkiä muun ohjelman lisäksi. Tunnelma kerhossa oli rauhallinen, mutta hyvällä tavalla jännittynyt. Nimilappujen askartelun jälkeen jätimme aikaa vapaalle leikille lasten toiveen mukaisesti. Vapaan leikin aikana lapset ottivat enemmän kontaktia toisiinsa, ja vanhemmat tytöt huomasivat pyytää myös nuorimman tytön leikkeihinsä. Kaksi nuorempaa poikaa viihtyi paremminkin yksin omissa leikeissään.

3.3.2 Pelejä ja leikkejä

Toisella kertaa 5.2 kerhoomme osallistui jopa seitsemän lasta. Koimme, että se oli jo vähän liikaa, koska tilat olivat kuitenkin rajalliset. Kaksi uutta poikaa olivat muita vanhempia, mutta erosivat paljon toisistaan. Toinen pojista oli hyvin varautunut ja

ujo, ja hän seurasi kerhon ohjelmaa lähinnä sivusta, kun taas toinen poika tuli rohkeasti piiriin ja osallistui leikkeihin. Tällä kertaa kerhossa ohjelmana olivat erilaiset pelit ja leikit, jotka löytyvät toimintasuunnitelmasta (liite 1). Lapset olivat heti alussa paljon levottomampia ja äänekkäämpiä, kuin ensimmäisellä kerralla. Levottomuudesta huolimatta leikit sujuivat ihan hyvin, ja lapsilta löytyi leikkeihin tarvittavaa mielikuvitusta. Rohkeampi uusi poika otti ryhmässä heti nuorempien lasten hauskuuttajan roolin ja sai muut villiintymään. Jouduimme useaan kertaan puuttumaan tähän, jotta pääsimme jatkamaan ohjelmaa eteenpäin.

Kerhon säännöt piti laatia jo ensimmäisellä kerralla, mutta päätimme silloin siirtää sen toiseen kertaan, kun lapsia olisi enemmän paikalla. Leikkien jälkeen laadimme siis kerholle yhteiset säännöt (liite 3), jotta kaikkien olisi mukava tulla kerhoon. Lapsilta itseltään tuli paljon ideoita, ja saimme koottua sopivat säännöt kerhollemme. Sääntöjen laadinnan jälkeen pelasimme lautapelejä. Isommat lapset pelasivat sovussa erilaisia pelejä ja jopa ujompi uusi poika osallistui pelaamiseen. Nuoremmat kolme lasta eivät halunneet pelata lautapelejä, vaan keskittyivät yhdessä rakentamaan autorataa. Oli ilo huomata, että nuoremmat pojat, jotka viimeksi keskittyivät yksin leikkiin, leikkivät tällä kertaa jo yhdessä.

Ryhmään tullut rohkeampi poika näki muiden tekemät nimikyltit ja halusi tehdä myös itselleen oman. Huomasimme, että hän selvästi tykkäsi kädentaitoihin liittyvistä jutuista ja oli myös taitava niissä. Hän rauhoittui niitä tehdessään ja keskittyi vain omaan työhönsä muiden hauskuuttamisen sijaan. Lopuksi siivosimme pelit ja asetimme tyynyjä lattialle. Tarkoituksena oli lopuksi rauhoittua tyynyjen päälle kuuntelemaan satua. Lapset jaksoivat hyvin kuunnella ja totesimme rauhallisen lopetuksen kerhollemme hyväksi.

Toisen kerhokerran jälkeen pidimme perhetyöntekijöiden kanssa palaverin kerhon käytäntöön liittyvissä asioissa. Puhuimme yleisesti siitä, miten kerho on alkanut ja miten on sujunut. Keskustelimme tavaroiden ja materiaalien hankkimisesta, sekä käytäntöön liittyvistä asioista, myös liikuntakertojen osalta. Sovimme, että olemme aina vastaanottamassa lapsia eteisessä ja autamme heitä riisumaan ulkovaatteensa. Tämän jälkeen ohjaisimme heidät tiloihin, joissa kerhoa pidetään, välttääksemme

ylimääräisen koheltamisen. Samalla tavalla kun kerho päättyy, ohjaamme lapset eteiseen pukemaan ulkovaatteita. Kun lapset lähtevät, siivoamme kerhotilat.

Olimme sopineet myös siitä, että kerhon alkaessa vastuullinen perhetyöntekijä ilmoittautuu meille, jotta tiedämme kuka työntekijöistä on talossa paikalla, jos häntä tarvitsemme. Palaveri selkeytti jo alkanutta kerhoa ja siihen liittyviä käytäntöjä. Koimme tämän hyväksi.

3.3.3 Askartelua

Kolmannella kerralla 12.2 teemanamme oli kädentaitoihin liittyvä ohjelma. Lapsia oli paikalla kuusi ja kuulimme perhetyöntekijöiltä, että viime kerralla ollut ujo poika ei enää tule kerhoomme. Poika ei kokenut kerhotoimintaa mieleiseksi harrastukseksi ja oli liian arka tulemaan hänelle uuteen ryhmään. Tilojen kannalta yhden lapsen pois jääminen oli parempi ja lapset olivat rauhallisempia, kun kerhoon ei enää osallistunut uusia lapsia.

Aloitimme kerhon kuulumisten vaihtamisella, ja jokainen sai kertoa omasta päivästänsä muille. Kysyimme lapsilta esimerkiksi sitä, oliko ollut päiväkodissa tai koulussa, mitä ruokaa oli päivällä syönyt ja muuta sellaista. Kertasimme myös kerhon säännöt muistin virkistämiseksi, ja lapset muistivatkin ne hyvin.

Seuraavaksi ohjelmassa oli kuvakorttien tulkitseminen. Kuvakortit liittyivät liikuntaan ja muuhun yhdessä perheen kanssa toimimiseen. Kaikille jaettiin kortti, ja jokainen sai tulkita mitä kuvassa näkee. Lapset näkivät kortit hyvin laaja-alaisesti ja yhdestä kortista he löysivät monta toimintaa. Avustimme nuorempia lapsia tulkitsemaan kortteja johdattelemalla heitä aiheeseen apukysymysten avulla. Kortit saimme lainaksi neuvolan perhetyöntekijältä, ja ohjelma oli hyvä lisä tähän päivään.

Kädentaitojen aiheena meillä oli piirtäminen ja maalaaminen. Lapset saivat piirtää ja maalata aiheista ”jos olisin puu, mikä puu olisin?” ja ”minun perheeni”. Siirryimme toiseen tilaan, jossa kaikki mahtuivat saman pöydän ääreen istumaan. Annoimme lapsille aiheet ja he lähtivät heti työstämään töitä oman näköisikseen.

Piirtämiseen ja maalailuun meni melko kauan aikaa, ja lapset olivat tarkkoja värityksestä ja töidensä viimeistelystä. Kun työt olivat valmiita, siivosimme yhdessä jälkemme ja asetuimme lattialle rinkiin töiden kanssa. Lapset saivat vuorollaan esitellä työnsä, jos tahtoivat, ja tämän koimme olevan lapsille mieleistä. Töiden esittelyjen jälkeen lapset saivat leikkiä vapaata leikkiä. Kolmas kerhokerta oli kokonaisuudessaan rauhallisempi kuin toinen kerta. Lapset olivat jo vähän tutustuneet toisiinsa ja meihin. Meistä alkoi tuntua, että lapset luottivat meihin ohjaajina, eivätkä enää koittaneet rajojaan niin paljon mitä toisella kerhokerralla.

3.3.4 Liikuntaa

Meillä oli ensimmäinen liikunnallinen toimintakerta Satakunnan ammattikorkeakoulun tiloissa 19.2. Kerhoomme osallistui tällä kertaa neljä lasta, ja vaikka vähäinen osallistujamäärä hankaloitti pelien pelaamista, pelit onnistuivat kuitenkin hyvin. Odotimme itse valmiina koululla ja perhetyöntekijät kuljettivat lapset suoraan sinne. Tämä kerta oli monellakin tavalla erilainen, mitä edelliset kerrat olivat olleet. Tilaa oli runsaasti ja lapset saivat luvan kanssa kuluttaa energiaa.

Lapset olivat jo tullessaan hyvin innoissaan liikunnallisesta ohjelmasta ja yksi lapsista totesikin heti pukuhuoneessa, ettei koskaan ole ollut liikuntasalissa. Aloitimme tavalliseen tapaan ringistä ja vaihdoimme kuulumisia. Olimme miettineet valmiiksi liikuntasaliin sopivat säännöt tapaturmien välttämiseksi, ja kävimme ne yhdessä läpi ennen ohjelman aloitusta. Luvassa oli erilaisia liikunnallisia pelejä ja lopuksi rentoutus, jotta lapset rauhoittuisivat ennen kotiin lähtöä. Liikunnalliset pelit ja rentoutus löytyvät toimintasuunnitelmasta (liite 1). Liikunnalliset pelit olivat nuorimmille lapsille uusia, ja säännöt kerrattiin tämän vuoksi useaan kertaan. Osallistuimme myös itse kaikkiin peleihin. Lapset kuuntelivat hyvin pelien sääntöjä ja olivat tarkkoja, että kaikki myös noudattaisivat niitä.

Yksi pojista oli hyvin innoissaan peleistä ja selkeästi hänen kiinnostuksen kohteensa oli kaikki liikunnallinen toiminta. Nuorin poika, joka oli vastahakoinen jo viime keran kädentaito-ohjelmassa, oli tälläkin kertaa hyvin epävarma, ja jäi mieluiten taka-

alalle seuraamaan muiden pelaamista. Kuitenkin meidän ja toisten lasten rohkaisusta hän innostui osallistumaan. Vanhemmat lapset kohtelivat häntä selvästi pienimpänä. Hän sai esimerkiksi halutessaan olla ensimmäisenä jonossa. Totesimme myös hyväksii antaa hänen aluksi seurata ohjelmaa sivusta, jolloin hän sai rohkeutta kokeilla myös itse.

Pelien jälkeen teimme lapsille loppurentoutuksen, jonka tarkoituksena oli rauhoittaa lapset ennen kotiin lähtöä. Rentoutuksessa ”ikuistimme” lasten ääriiviivat hyppynaruja käyttäen (liite1). Lapset keskittyivät tarkasti tekemiseen ja ääriiviivat onnistuivat hyvin. Kokonaisuudessaan lapset nauttivat selvästi liikunnallisesta toiminnasta ja saimme heiltä hyvin positiivista palautetta.

3.3.5 Askartelua

Tämä 26.2 pidettävä kerta valitettavasti peruuntui oman sairastumisemme vuoksi.

3.3.6 Liikuntaa

Toinen liikunnallinen kerta 5.3 piti sisällään alkulämmittelyksi musiikkiaiheisia pelejä, motoriikkaradan sekä loppurentoutumisen (liite1). Paikalla kerhossa oli viisi lasta. Olimme jakaneet liikuntasalin valmiiksi kahteen osaan, joista toisessa oli alkulämmittelyt ja toisessa valmiiksi tehty motoriikkarata. Musiikkipeleissä oli tarkoitus käyttää mielikuvitusta liikkumisen suhteen, ja lapsilla oli paljon ideoita. Liikuntasalissa oli mahdollisuus käyttää enemmän tilaa kuin perhetyön yksikössä ja lapset pysyivät olemaan luovempia. He myös pitivät siitä, kun saivat juosta ja hyppiä vapaasti luvan kanssa.

Motoriikkarata oli tehty lasten ikä, taidot ja turvallisuus huomioon ottaen. Motoriikkarata on eri liikuntalajeista muodostettu tehtävärata. Esimerkiksi yhdellä pisteellä kaadetaan keiloja ja toisella hypitään hyppynarua. Apunamme motoriikkaradalla olivat kaksi perhetyöntekijää, koska koimme, että lähes jokaisella toimintapisteellä olisi hyvä olla aikuinen katsomassa ja ohjaamassa toimintaa. Ennen aloitusta kävimme kaikki pisteet yhdessä läpi, ja selitimme, mitä jokaisella pisteellä oli tarkoituksena

tehdä. Lapset saivat myös itse ehdottaa, mitä halusivat pisteillä tehdä. Lapset viihtyivät motoriikkaradalla, ja saivat paljon onnistumisen kokemuksia. Olimme molemmat mukana motoriikkaratapisteillä kannustamassa ja avustamassa lapsia. Saimme motoriikkaradasta paljon hyvää palautetta, ja se oli suurimmalle osalle lapsista aivan uusi kokemus.

Loppurentoutuksessa siirryimme takaisin liikuntasalin tyhjälle puolelle. Lapset olivat melko levottomia motoriikkaradan jälkeen, ja rentoutus sai merkityksensä vasta aivan lopussa. Rentoutus löytyy toimintasuunnitelmasta (liite 1). Oli kuitenkin hyvä pysähtyä hetkeksi motoriikkaradalla liikkumisen jälkeen. Lopussa istuimme rinkiin, ja lapset kertoivat pitäneensä kerhokerran ohjelmasta.

3.3.7 Päätös

Viimeisellä kerhokerralla 12.3 lapsia oli paikalla viisi. Tällä kerralla lapset saivat tuoda kerhoon yhden itselleen tärkeän lelun. Tarkoituksena oli viettää aikaa yhdessä leppoisin tunnelmin. Ainoana varsinaisena ohjelmana oli Angry Birds – askartelu, ja kivointa kerhossa – piirustus. Askarteluohje Angry birds-hahmoon löytyy toimintasuunnitelmasta (liite1). Piirustuksen avulla halusimme kerätä palautetta lapsilta siitä, mikä heille oli ollut mieleisintä kerhossamme. Alkuringin jälkeen aloitimme askartelun. Askartelu ei kuulunut alkuperäiseen suunnitelmaan, mutta halusimme ottaa sen päätöskertaan, koska se jäi välistä 26.2. Lapset olivat innoissaan askartelusta, koska kyseinen aihe oli heille mieluinen.

Askartelun jälkeen oli piirustuksen vuoro. Lapset saivat jälleen esitellä omat valmiit työnsä, ja vapaan leikin tärkeys tuli hyvin esiin piirustuksissa. Lopuksi lapset saivat leikkiä tuomillaan leluilla ja sen jälkeen joimme vielä yhdessä mehua ja söimme keksejä. Kerhon päätyttyä annoimme lapsille muistoksi pienet paketit ja kiitimme heitä osallistumisesta kerhoomme. Lapset olivat hämmentyneitä saamistaan paketeista, ja olivat selvästi niistä innoissaan. Lapset myös näyttivät selkeästi olevansa harmissaan kerhon päättymisestä.

4 TIETOPERUSTA

4.1 Hyvä itsetunto

Itsetunto määrittyy siitä, kuinka paljon hyviä ominaisuuksia ihminen näkee itsessään. Hyvästä itsetunnosta voidaan puhua silloin, kun ihmisen minäkäsityksessä voitolla ovat positiiviset ominaisuudet. Silloin kun on kyse huonosta itsetunnosta, on negatiivisten ominaisuuksien määrä suurempi positiivisiin ominaisuuksiin verrattuna. Hyvään itsetuntoon kuuluu omien heikkouksien tunnistaminen. Hyvän itsetunnon omaava henkilö korostaa hyviä ominaisuuksiaan ja kokee ne myös huonoja tärkeämmiksi. Merkittävää on olla rehellinen omien heikkouksiensa suhteen, ilman että niiden toteaminen veisi omaa itsekunnioitusta. Hyvä itsetunto on myös sitä, että ihminen kykenee näkemään itsensä arvokkaana ja ainutlaatuisena yksilönä ilman sen todistamista erityisin suorituksin. (Keltikangas- Järvinen 1994, 17–18)

Havainnoimme lapsia tarkkailemalla ja kuuntelemalla heitä erilaisissa toimintatilanteissa. Osa kerhotoimintaan osallistuvista lapsista ei tunnistanut ollenkaan omia vahvuuksiaan. Kun jokin asia ei mennyt ihan niin kuin lapsi oli itse suunnitellut, lapsi tunsu itsensä heti huonoksi ja epäonnistuneeksi. Lapsen kohdatessa pettymyksiä, kannustimme häntä jatkamaan ja osoitimme, että epäonnistuminen ei ole huonon merkki. Kyseisissä tilanteissa lapset, joilla taas itsetunto oli vahvempi, olivat tärkeässä roolissa. Heidän kannustuksensa osoittautui heikommille lapsille hyvin merkittäväksi.

Kerhomme nuorin poika ei suostunut aloittamaan maalausta aluksi ollenkaan, koska totesi heti olevansa huono maalaaja. Tämä osoitti sen, että hän ei arvostanut omaa osaamistaan lainkaan. Muut lapset kannustivat poikaa piirtämään edes jotain, ja vakuuttivat, että kaikki osaavat piirtää jotakin. Hetken mietittyään poika piirsi omanlaisensa kuvan aiheesta ja oli selvästi ylpeä siitä.

Itsetuntoa voi kutsua myös itseluottamukseksi tai itsensä arvostamiseksi. Itsearvostusta on esimerkiksi se, että pitää kiinni omista oikeuksistaan eikä anna loukata itseään. Ajatus oman elämän tärkeydestä perustuu yleensä ihmisen omaan sisäiseen it-

searvostukseen. Itseluottamus on taas sitä, että pystyy asettamaan itselleen korkeita vaatimuksia ja on valmis ottamaan haasteita vastaan. Hyvään itsetuntoon kuuluu merkittävänä osana kyky arvostaa muita ihmisiä. Vahvan itsetunnon omaava henkilö kykenee antamaan arvoa toisen mielipiteille ja pystyy myös näkemään toisen ihmisen osaamisen. Hän siis näkee oman osaamisensa, mutta hän ei kuvittele silti olevansa ainoa joka osaa. Huonon itsetunnon omaava henkilö näkee muissa ihmisissä piilevän vaaran, ja tämän vuoksi hänen on kritisoitava kyseistä henkilöä ja vähäteltävä tämän menestymistä. (Keltikangas- Järvinen 1994, 18–19)

Kun laadimme kerhollemme yhteiset säännöt, lähestulkoon kaikki lapset pitivät huolta siitä, että sääntöjä noudatettaisiin. Sääntöjen myötä he pitivät huolta omista oikeuksistaan kerhon jäseninä. Kerhomme vanhimmat lapset kykenivät kannustamaan pienempiä osallistujia ja osoittivat tämän kautta arvostavansa heidänkin osaamistaan. He pystyivät esimerkiksi kehumään muidenkin piirustuksia ja maalauksia, vaikka samalla pitivät myös omia teoksiaan merkittävinä.

Toinen vanhemmista tytöistä otti helposti roolin, joka huolehtii pienemmistä osallistujista. Hän oli esimerkiksi heti teroittamassa kynää, kun joku lapsista sitä pyysi. Olimme tietoisia jo kerhon alussa, että kyseisellä tytöllä on monta pikkusisarusta. Halusimme, että tämäkin tyttö saisi olla kerhossamme lapsi muiden joukossa, ja osoitimme toiminnallamme sen, että aikuinen ohjaa ja auttaa tarvittaessa. Välillä totesimme asiasta ääneen, että me hoidamme sen ja pyysimme häntä keskittymään omaan hommaansa.

Hyvä itsetunto on rohkeutta pitää kiinni omista arvoista ja mielipiteistä. Kyseinen henkilö ei pohdi jatkuvasti, mitä muut ajattelevat eikä ole jatkuvasti huolestunut muiden hyväksynnästä. Hän pystyy elämään itsenäisesti omaa elämäänsä tekemällä omat ratkaisunsa, kuitenkin loukkaamatta toisia. Jos hyvän itsetunnon tuoma itsenäisyys puuttuu, ihminen pyrkii tekemään ratkaisunsa ajatellen jatkuvasti muiden ihmisten mielipiteitä. Hän ei esimerkiksi valitse harrastustaan oman kiinnostuksensa mukaisesti, vaan harrastaa sitä mitä sillä hetkellä kuuluu harrastaa. Pahimmassa tapauksessa ihminen ei elä enää itseään varten, vaan elämästä tulee näytelmä muita varten. Vaikka hyvään itsetuntoon kuuluu itsenäisyys ja rohkeus, niin itsepäisyys ei

kuulu. Itsepäinen ihminen kokee enemmänkin epävarmuutta ja uhkaa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 20)

Lapsilla oli kerhon alusta asti tarve miellyttää toinen toisiaan. Kukaan ei harkitsematta uskaltanut olla erimieltä, vaan varmistus piti saada kaverilta. Mielestämme kyseisen käytös kuului kuitenkin asiaan, koska lapset vasta tutustuivat toisiinsa ja heillä jokaisella oli selvästi tarve kuulua ja sopeutua joukkoon. Positiivisena poikkeuksena alkuringin aikana lapset pystyivät vastaamaan itsenäisesti kysymyksiimme omasta kuluneesta viikostaan, eivätkä vastanneet samalla tavalla kuin vierustoveri. Kiitimme lapsia rohkeudesta kertoa omista ajatuksistaan.

Hyvän itsetunnon tuntomerkkeihin kuuluu myös kyky kestää pettymyksiä ja epäonnistumisia. Kun ihmisellä on hyvä itsetunto, hän kykenee myöntämään oman epäonnistumisensa. Hän ymmärtää, että vaikka joku asia menisikin huonosti, niin se ei tarkoita, että olisi huono. Itsesyytöksien sijaan asiaa voi pohtia, mitä ensi kerralla tekisi toisin epäonnistumisen välttämiseksi. On tärkeää nähdä ja tulkita myös omaa ympäristöä, pettymykset kuuluvat jokaisen elämään. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17–23)

Kun kerhossamme joku lapsista koki pettymyksen, kiinnitimme huomiota juuri siihen, että lapsi itsesyytösten sijaan hän keskittyisi miettimään, miten voisi ensi kerralla toimia epäonnistumisen välttämiseksi. Lapsi ei välttämättä pystynyt tunnekuohujensa aikana miettimään asiaa, mutta asian puheeksi oton jälkeen hän kuitenkin pystyi rauhoittumaan, ja tämän myötä kykeni myös pohtimaan asiaa.

Heikko itsetunto näkyi kerhossamme myös yhdessä kinastelu tilanteessa kahden lapsen välillä. Kun kaksi nuorimmaista lasta kinastelivat jostakin lelusta, alkoi toinen heistä heti itkeä. Menimme tilanteeseen ja kysyimme, että mikä hätänä ja mitä on tapahtunut. Poika itki, ja selitti tilannetta. Tyttö, joka oli ollut toisena osapuolena tilanteessa, oli selkeästi peloissaan tilanteesta ja alkoi melkein myös itse itkeä. Poika ei selvästi kestänyt pettymystä, kun ei saanut leikkiä haluamallaan lelulla, ja tyttö taas pelästyi pojan reagointia ja koki itsensä huonoksi. Selvitimme mistä on kyse, ja totesimme lapsille ääneen, että ei ole mitään hätää. Kerroimme tytölle, miksi poika pahoitti mielensä ja asetimme lelun suhteen uudet pelisäännöt.

4.1.1 Ryhmään kuulumisen ja sen vaikutus itsetuntoon

Koulutyössä tunnetaan, kuinka ryhmässä toimiminen vaikuttaa sosiaalisen käyttäytymisen oppimiseen. Sen vaikutus muuhun persoonallisuuden kehitykseen kuten itsetunnon ja identiteetin, sen sijaan on ollut vähemmällä. Lapsi tarvitsee vertaistuen varhaiseen aikuisuuteen saakka. Itsetunnon kehitys vaatii, että lapsi kokee kuuluvansa johonkin. Jos lapsi ei pääse olemaan osa koossapysyvää ryhmää, jää vertaistuen antama sosiaalinen hyväksyntä lapselta saamatta. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpää on, että hän saa kuulua johonkin selvärajaiseen kokonaisuuteen ja tuntee olevansa myös merkittävä osa sitä. (Keltikangas- Järvinen 1994, 59)

Lapsille oli todella merkittävä asia kuulua kerhoomme. He osoittivat aina kerhoon tullessaan, että on kivaa tulla kerhoon ja päinvastoin lähtiessään harmittelivat, kun täytyy jo lähteä kotiin. Huomasimme, miten tärkeää lapsille oli se, että kerhon jäsenet pysyivät koko kerhon ajan samoina. Kun kuka tahansa lapsista oli pois kerhosta, muut huomasivat sen heti kerhon alussa ja kysyivät heti, miksei kyseinen jäsen ollut paikalla. Lapsia selvästi yhdisti se, että he kaikki tunsivat ja tiesivät perhetyön yksikön tilat ja henkilökunnan. Huomasimme, että se oli tärkeä lapsia yhdistävä tekijä.

4.1.2 Kiitoksen merkitys itsetunnon rakentumisessa

Lähtökohtana itsetunnon rakentumisessa on se, miten muut lasta hoitavat. Seuraavassa vaiheessa tärkeää on se, miten lapsen onnistumiseen ja suoriutumiseen suhtaudutaan. Kun lapsi ensimmäisen ikävuoden lopussa alkaa hahmottaa omaa osaamistaan, hän alkaa yhä enemmän tehdä asioita. Tässä vaiheessa vanhempien tulisi kehua lasta ja antaa palautetta hänen erinomaisuudestaan. Tärkeää on antaa kiitosta ja mahdollisimman vähän arvostelua. Osaamisella ja suoriutumisella on merkittävä osuus itsetunnon kehittymisessä. Lapsen itsetuntoa vahvistaessa on tärkeää osoittaa, että hän on hyvä. Lasta kiitetään, vaikka lopputulos ei aina olisikaan niin kovin mainio.

Vanhemman tehtävänä on tukea lasta ja tehdä onnistuminen mahdolliseksi. On kuitenkin tärkeää, että lapsi ei yhdistä kiitosta aina suoritukseen. Sen vuoksi on hyvä kiittää lasta itseään esimerkiksi siitä, kuinka mukavaa hänen kanssaan on vain olla,

tai kertoa kuinka tärkeä osa hän on perhettä. Kasvatuksessa on välillä haasteellista antaa yksiselitteisiä ja hyviä neuvoja. Kiittäminen on hyvin merkittävää lapsen itsetunnon kehittämisessä, mutta on kuitenkin varottava, ettei liiallinen kiittely aiheuta lapsessa suorituspainetta. (Keltikangas- Järvinen 1994,132–135)

Aina kerhokerran päätyttyä kiittelimme lapsia osallistumisesta ja siitä, kuinka mukavaa oli viettää aikaa heidän kanssaan. Tällöin lapset eivät yhdistäneet kiitosta vain siihen, miten olivat suoriutuneet toiminnallisista tuokioista, vaan kokivat itse osallistumisen olevan merkittävää. Pyrimme kiittämään lapsia muiden huomioimisesta, hyvästä käytöksestä ynnä muista pienistä teoista. Tälläkin halusimme osoittaa, että kiitos ei välttämättä vaadi suorittamista ja onnistumista.

4.1.3 Palautteen ja sääntöjen merkitys

Lapsi vaikuttaa ympäristöönsä joka hetki, ja saa siitä palautetta. Palautteella on merkittävä vaikutus lapsen itsetunnon kehittymiseen. Kun lapsi käyttäytyy odotetulla tavalla, vanhemmat iloitsevat ja kiittävät häntä. Silloin kun lapsi toimii epäsuotavalla tavalla, vanhemmat toruvat lasta. Lapsi oppii oikean ja väärän merkityksen ja oppii kokeilemalla. Monet lasten leikit peilautuvat heidän omiin kokemuksiinsa. Esimerkiksi lapsi saattaa torua ääneen nukkea, jonka kokee käyttäytyneen huonosti. Lapsi sisäistää vähitellen sääntöjä, jotka luovat hänelle turvallisuuden tunnetta. Toinen lapsi on persoonaltaan vilkkaampi ja omaehtoisempi kuin toinen, ja silloin sääntöjen on oltava myös ehdottomampia. Jos lapsi saa toteuttaa mielihalujaan täysin ilman rajoja, hänen itsetuntonsa saattaa kehittyä epätodenmukaiseksi. Lapsen on koettava välillä pettymyksiä, jotta hän oppii käsittelemään myös kielteisiä tunteita. Valitettavasti vanhemmat, jotka kärsivät mielenterveysongelmista, kuten masennuksesta, eivät kykene toteuttamaan tasapainoista vanhemmuutta. Tämä saattaa aiheuttaa lapsen itsetunnon kehitykselle traumaattisia seurauksia. Laiminlyöntiä kokenut lapsi on pelokas ja ahdistunut, hän kokee häpeää ja tuntee olevansa arvoton. (Mannerheimin lastensuojeluliitto [www-sivut](http://www.sivut))

Laadimme kerhotoiminnallemme säännöt yhdessä juuri sen vuoksi, että lapset voisivat itse miettiä mikä kerhossamme on suotavaa käytöstä ja mikä ei. Halusimme

osoittaa lapsille myös sen, että sääntöjen rikkomisella on aina seuraamuksensa. Vaikka halusimme ylläpitää kerhossa myönteistä ja positiivista ilmapiiriä, annoimme lapsille myös tarvittaessa rakentavaa palautetta ja teimme lapsille selväksi, että huono käytös saattaa johtaa kerhotiloista poistumiseen kerhon loppuajaksi. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut siirtymistä valvovan perhetyönohjaajan seuraan. Säännöt loivat lapsille turvallisuuden tunnetta ja he sitoutuivat niiden noudattamiseen hyvin.

Vanhin kerhoon osallistuva poika yritti selvästi hauskuuttaa ja vaikuttaa muihin osallistujiin omilla kommentteillaan ja käytöksellään. Hän tiesi paljon asioita, joita muut lapset eivät tienneet ja hänen käytöksestään huomasimme, että hän on viettänyt paljon aikaa aikuisten seurassa. Huomasimme myös, että hän ei kunnioittanut meitä aikuisina samalla tavalla kuin muut lapset. Kesken toimintatuokion hän saattoi häiritä toimintaa kommentoimalla muiden puhetta tai käytöstä. Puutuimme heti käytökseen, ja suhtauduimme siihen vakavasti. Poika vaati selvästi tiukempaa ohjausta kuin muut lapset. Käsittelemme hänen käytöstään pohtimalla yhdessä pojan kanssa, miltä hänestä itsestään tuntuisi esimerkiksi se, että hänen omaan puhetyyliinsä tai asioiden esittämiseen puututtaisiin jatkuvasti.

4.2 Sosiaaliset taidot ryhmässä toimimisessa

4.2.1 Sosiaalisuus ja sosiaalisten taitojen ero

Useimmiten ihmiset tarkoittavat samaa puhuessaan sosiaalisuudesta ja sosiaalisista taidoista. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot eroavat toisistaan kuitenkin merkittävästi. Sosiaaliset taidot opitaan, ja sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre. Sosiaalisuus on sitä, että ihminen on kiinnostunut muiden ihmisten seurasta ja haluaa asettaa muiden ihmisten seurauksen yksinolon edelle. Sosiaaliset taidot ovat taas taitoa selvittää sosiaalisista tilanteista. Lyhyesti sanottuna sosiaalisuus tarkoittaa halua olla ihmisten seurassa, ja sosiaaliset taidot kykyä olla muiden ihmisten seurassa. Sosiaaliset taidot rakentuvat kasvatuksen ja kokemuksen kautta. Voidaan puhua sosiokulttuurisesta oppimisesta kun kasvattaja kertoo lapselle, millaista käytöstä häneltä odotetaan kulttuurissamme. Lapsen ei tarvitse olla luonteeltaan sosiaalinen, jotta hän op-

pisi sosiaalisia taitoja. Sosiaalisuus kuitenkin edesauttaa sosiaalisten taitojen oppimista. (Keltikangas- Järvinen 2010,17–18)

Kerhoon osallistuvista lapsista vain kaksi vanhempaa olivat sosiaalisia muihin lapsiin verrattuina. Muut lapset olivat heihin verrattuina arkoja ja vähemmän esillä. Sosiaalisemmat lapset olivat aina valmiita vapaaehtoiseksi ja pitivät siitä, kuin saivat esimerkiksi selittää muille leikin säännöt. Tytöt myös olivat ensimmäiset, jotka pyysivät kaveria leikkiinsä. Kerhon ensimmäisellä kerralla kaksi nuorimmaista poikaa hakeutuivat vapaan leikin aikana omiin oloihinsa. He olivat tottuneet yksin leikkimiseen. Oli mukava huomata, että jo seuraavalla kerralla nämä lapset hakeutuivat toistensa seuraan ja kykenivät leikkimään yhdessä. Huomasimme, että lapset, joilla oli sisarusia, löysivät leikkikaverin oma-aloitteisesti ja helpommin kuin lapset, joilla ei ollut sisarusia. Koko kerhoprosessin aikana lapset kehittyivät sosiaalisissa taidoissaan toinen toisiaan tukemalla. He ikään kuin velvoittivat toisiaan, ja samalla kuitenkin myös rohkaisivat.

Sosiaaliset taidot luokitellaan yleensä kognitiivisiin taitoihin, esimerkiksi ongelmanratkaisuun, tilanteiden selvittelyyn ja vaihtoehtojen löytymiseen. Unohdamme helposti, että sosiaalisiin taitoihin kuuluu myös eettinen ja moraalinen näkökulma.

Lapsi kyllä löytää keinonsa selviytyä ryhmässä, mutta keinot eivät välttämättä ole eettisesti hyväksyttäviä. Lapsi turvautuu helpoiten aggressioon, koska se on monessa tilanteessa tehokkain keino. Sosiaalisesti rakentava käytös on hidasta, eikä se välttämättä vie päämäärään asti. Kasvattaja joutuu usein käymään melkoista kädenvääntöä, ennen kuin lapsen käytös on sellaista, että yhteisökin sen hyväksyy. Ihmisen omak-suessa sosiaaliset taidot, hän kykenee arvostamaan ja kunnioittamaan muita ihmisiä ja ottaa huomioon myös heidän oikeutensa. Tällöin ihminen kykenee myös noudattamaan sovittuja sääntöjä ja käyttäytyy niiden mukaisesti. Rakentava kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa vaatii myös tietynlaisia ominaisuuksia, kuten tervettä itseluottamusta, harkintaa, tasapainoista tunne-elämää, kykyä kontrolloida ja arvioida omaa käytöstä. (Keltikangas- Järvinen 2010, 23–24)

Kukaan lapsista ei käyttäytynyt toisiaan kohtaan aggressiivisesti koko kerhotoimintamme aikana. Pettymyksen kohdatessa lapsi saattoi korottaa ääntään ja tämän jälkeen purskahtaa itkuun, mutta muihin kohdistuvaa aggressioita ei tapahtunut. Yllät-

tävien tilanteiden ilmetessä kaikki lapset kuitenkin vaativat selkeästi aikuisen ohjausta ongelmien ratkaisussa ja vaihtoehtojen löytämisessä.

4.2.2 Sosiaalisten taitojen oppiminen

Sosiaalisten taitojen puuttumiselle voi olla monia erilaisia syitä. Taitojen kehittymiseksi lapsi tarvitsee opetusta ja harjoittelua. Sosiaalisten taitojen puute johtaa ongelmiin ja pahimmassa tapauksessa syrjäytymiseen. Kerhotoiminta toimintamuotona on mahdollisuus lasten sosiaalisten taitojen oppimiseen. Lapsi saatetaan leimata ”hankalaksi”, kun hänellä on vain puutteelliset sosiaaliset taidot. On kuitenkin muistettava, että lapsi voi oppia sosiaalisia taitoja, eikä häntä tule leimata epäsosiaalisiksi. Lapsi tarvitsee palkitsevia onnistumisen kokemuksia vertaistensa kanssa, jotta hän voi onnistumisen kokemustensa myötä rohkaistua onnistumaan uusissa ja vielä haasteellisimmassa tilanteissa. Jos lapsi ei saa onnistumisen kokemuksia, voi hän joutua epäonnistumisen kierteeseen. Esimerkiksi lapsi, joka ei onnistu saamaan ystäviä, pettyy ja purkaa turhautumistaan ja aggressiotaan. Tämän jälkeen ystävien saaminen on entistä haastavampaa. On muistettava, että lapset kehittyvät sosiaalisilta taidoiltaan eri tahdissa. Kun lapsille opetetaan sosiaalisia taitoja tai kun niitä arvioidaan, on syytä pitää ymmärtävään suhtautumiseen. (Kauppila 2005, 134,135)

Sosiaaliset taidot voidaan jakaa sanallisiin ja sanattomiin taitoihin. Sanallisiin taitoihin kuuluu esimerkiksi se, että lapsi kykenee ilmaisemaan omia mielipiteitään. Hän osoittaa kykyä tehdä valintoja sosiaalisissa tilanteissa ja osaa sanoa mitä haluaa, tai ei halua. Sanattomiin taitoihin kuuluvat muun muassa yhdessä toisten kanssa kuunteleminen, katsominen ja eläytyminen. Lapsi voi ilmeillään ja eleillään kiinnittää toisten huomiota. Lasten sosiaaliin taitoihin kuuluu se, että he ovat tietoisia toisistaan ja toistensa käyttäytymisestä. Sanallisia taitoja ja sanattomia taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi leikin avulla. (Kauppila 2005, 136–138)

Meillä oli tapana kerhossamme rauhoittua satua kuuntelemalla ennen kotiin lähtöä. Kun kerhokerran päättyessä luimme lapsille satua, he selvästi viestivät ilmeillään ja eleillään omia tuntemuksiaan ja eläytyivät satuun. Jos jokin kohta sadusta kuulosti hassulta, lapset vilkuilivat toisiaan ja nauroivat niin sanotusti äänettömästi. Lapsilla

oli taitoa kuunnella satua ilman muiden häiritsemistä, ja tällä tavalla he myös osoittivat kunnioittavansa toisia.

4.3 Vuorovaikutustaidot

Erilaisia vuorovaikutustaitoja on paljon, mutta keskeisimpiä niistä ovat keskustelu-, neuvottelu-, viestintä-, yhteistyö- ja ryhmätyötaidot sekä empatiataito. Vuorovaikutustaitoja on hyvä harjoittaa ja kehittää jo pienestä pitäen, ja mikä olisikaan lapselle otollisempi ympäristö siihen kuin kerho, jossa on sekä muita lapsia että vanhempia ohjaajia. Varsinkin kerhomme lapset, joilla ei ole koskaan ennen ollut yhtäkään harrastusta, tarvitsivat jonkinlaisen turvallisen ja kehittävän ympäristön vuorovaikutustaitojen harjoittamiseksi. (Kauppila 2005, 24)

Vuorovaikutustaidoissa on Kauppilan mukaan neljä aluetta, joissa on ihmisillä edelleenkin kehitettävää. Ensimmäinen on kommunikoinnin eli viestintätaidon kehittäminen, sillä jos ihmiset olisivat taitavampia kommunikoimaan ja ilmaisemaan esimerkiksi omia tunteuksiaan ja pyrkimyksiään, voisivat ihmisten väliset ongelmatkin vähentyä. Lapset ilmaisevat kyllä yleensä herkästi omat halunsa, mutta jotta välttään esimerkiksi riidoilta, pitää lasten oppia ottamaan toiset ihmisetkin huomioon. (Kauppila 2005, 22–23)

Olimme yllättyneitä siitä, miten vähän riitelyä kerhomme lasten kesken oli. Voi olla, että varsinkaan alussa, kun ryhmä ei ollut vielä tuttu, lapset eivät uskaltaneet näyttää vielä kunnolla suurimpia tunteitaan. Kuitenkaan loppua kohdenkaan riitoja ei tullut, ja me ohjaajina olimme tästä tietysti tyytyväisiä. Uskon, että ennalta sovitut kerhon säännöt vaikuttivat tähän kuitenkin melko paljon, varsinkin kun lapset olivat tarkkoja siitä, että kaikki noudattivat sääntöjä. Vaikka lapset olivat ihan erilaisia persoonia, he pystyivät silti hyvin kommunikoimaan keskenään ja välttämään suurempia konflikteja. Esimerkiksi eräs poika jäi usein haaveilemaan omiaan kun olisi ollut hänen vuoronsa kertoa päivästänsä, mutta silti muut lapset eivät hermostuneet vaan odottivat melko rauhassa omaa vuoroaan.

Toinen kehittämisen kohde Kauppilan mukaan on sosiaalisen kyvykkyyden kehittäminen, johon kuuluu paljon erilaisia taitoja kuten kyky tulla toisten kanssa toimeen ja toimia ryhmässä. (Kauppila 2005, 22- 23) Tätä kohtaa tuli kerhossa harjoiteltua paljon, sillä kerhomme lapset eivät olleet päässeet aiemmin toimimaan ryhmässä paljoakaan. Vain muutamalla ryhmäläisellä oli aiempaa kokemusta kerhosta, ja muilla ei mitään. Lapset tulivat heti ihan hyvin toimeen keskenään ja olimme todella ylpeitä siitä, miten he toimivat ryhmänä. Esimerkiksi liikuntasalivuoroilla lapset pelasivat pelejä sovussa ja auttoivat toisiaan. Eräs poika oli melko epäileväinen kaikkia pelejä kohtaan ja hän oli ”en osaa” – asenteella lähes koko ajan, mutta silti muut lapset kannustivat häntä todella reippaasti ja neuvoivat pelien sääntöjen kanssa.

Kolmantena tulee sosiaalisen havaitsemisen ja herkkyyden kehittäminen. On tärkeä taito osata havaita toisen tilanne tai tulkita sanatonta viestintää. (Kauppila 2005, 23-24) Tämä kohta ei välttämättä koske kovinkaan paljoa vielä kerhomme lasten ikäisiä, mutta kyllä lapsetkin osaavat tulkita esimerkiksi toisten lasten sanatonta viestintää. Kun yksi lapsista katseli kiinnostuneena toisten leikkimistä, muut pyysivät häntä leikkimään kanssaan. Mitä enemmän kerhokertoja oli, sitä enemmän lapset mielestäni kehittyivät tällä alueella. Lapset huomasivat hyvin toisistaan esimerkiksi ärtyisyyden, harmituksen, kannustuksen tarpeen sekä onnistumisen ilon. Näistä tuli mieleen esimerkiksi tilanne, jossa erästä poikaa harmitti yksi asia, ja muut lapset halusivat heti piristää häntä. Meidän ohjaajien kannustaminen ja piristäminenkin vaikutti hyvin, mutta jos siinä olivat vielä muut lapset mukana, teho selvästi kaksinkertaistui.

Neljäntenä kehittämisen alueena on vielä empatian kehittäminen, johon kuuluu siis toisen ymmärtäminen ja edelliseenkin kehittämiskohtaan liittyen kyky ymmärtää toista tunne-tasolla. Lapsilta löytyy kyllä jonkin verran myös empatiakykyä, vaikka he eivät todennäköisesti osaa vielä kunnolla esimerkiksi asettaa itseään toisen asemaan. (Kauppila 2005, 23- 24) Esimerkiksi kerhossamme oli tilanne liikuntasalissa, jolloin nuorin poika harmistui, kun kaikki säännöt eivät menneet hänen tahtonsa mukaan. Yksi lapsista osoitti tässä tilanteessa empatiakykyään yrittäessään itse sovitella tilannetta sääntöjä muuttamalla, jotta poika piristyisi ja osallistuisi peliin. Toisessa tilanteessa perhetyön yksikön tiloissa yksi työistä tuli kertomaan meille ohjaajille huomatussaan toisen lapsen pahoittaneen mielensä. Huomasimme, että hän oli selvästi huolissaan kaveristaan.

4.3.1 Sanallinen ja sanaton vuorovaikutus

Vuorovaikutus sekä vuorovaikutustilanteet rakentuvat sanallisesta ja sanattomasta viestinnästä. Hyvä sanonta onkin, että ”usein olennaista ei ole se, mitä ihminen sanoo, vaan se, miten hän sen sanoo”. (Kauppila 2005, 27- 28)

Sanallinen vuorovaikutus näkyy oikeastaan kaikissa sosiaalisissa tilanteissa, joissa käydään vähintäänkin jonkinlaista kommunikaatiota. Onnistuakseen vuorovaikutustilanteessa ihmisellä pitää olla hyvä viestintätaito. Viestintätilanteissa voi olla sekä varsinaisia merkityksiä että lisämerkityksiä, joita toinen saa ”lukea rivien välistä” toisen puheesta. Ihmisen kyky viestimiseen on merkittävä, sillä viestintä ei ole vain tiedon välittämistä toiselle, vaan hyvin monenlaista sosiaalista toimintaa. Puhuttu kieli mahdollistaa ihmisten välisen ymmärryksen, mutta myös erimielisyydet. (Kauppila 2005, 25- 26)

Kerho oli erittäin hyvä mahdollisuus lapsille harjoittaa vuorovaikutustaitoja, koska paikalla oli muita lapsia sekä ohjaajat. Kerhossa lasten piti miettiä esimerkiksi omaa käytöstään, ryhmässä käyttäytymistä, sääntöjen noudattamista sekä ohjaajille näyttämäänsä käytöstä. He oppivat myös toisten lasten käyttäytymisestä esimerkiksi sellaisissa vuorovaikutustilanteissa, joissa heidän oma käyttöksensä aiheutti toisessa lapsessa reaktioita tai tunteita. Esimerkiksi eräs poika, joka oli melko hyvä yllyttämään muita lapsia, huomasi sen itsekin melkein heti, ja sen takia jatkoikin tällaista käytöstä monella kerralla.

Ihmisten vuorovaikutuksen perustaksi voi siis sanoa viestinnän. Viestintäprosessiin kuuluu viestin lähettäjä, välittäjä ja vastaanottaja sekä tapahtumatilanne, mutta näiden lisäksi siihen vaikuttaa myös muita osatekijöitä kuten kieli, kielioppi, odotukset, tunteet ja erilaiset tulkinnat. Viestinnässä on myös erilaisia tasoja. Ensimmäinen on sanallisen viestinnän taso, johon kuuluu koko kielen käyttö. Toisena tulee tunteiden viestinnän taso, johon taas kuuluu tunnetilojen havaitseminen sekä niihin vastaaminen. Ihmisten välinen vuorovaikutus herättää yleensä aina erilaisia tunnetiloja, toiset tosin ovat herkempiä tunnekokemuksiin kuin toiset. Kolmantena on intuitiivisen viestinnän taso, mikä tarkoittaa kykyä päästä samalle aaltopituudelle toisen kanssa ja

empatian tuntemista viestintätilanteessa. Lisäksi on vielä fyysisen viestinnän taso, johon kuuluu sanaton viestintä. (Kauppila 2005, 26- 27)

Kerhossamme toteutuivat varmasti hyvin eri viestinnän tasot sekä meidän ja lasten että pelkästään lasten välillä. Meidän kaikkien keskinäistä viestimistä helpotti esimerkiksi yhteinen kieli sekä kaikkien kiinnostus kerhoon. Jos joku lapsi olisi tullut aina huonolla mielellä kerhoon, se olisi vaikuttanut ainakin jotenkin niin viestintäprosesseihin kuin koko kerhon tunnelmaan.

Sanaton vuorovaikutus on vähintäänkin yhtä merkittävässä, ellei jopa merkittävämmässä, osassa viestintätilanteessa kuin sanallinen vuorovaikutus. Ihmisen myös väitetään viestittävän sanattomasti enemmän kuin sanoillaan, minkä takia olennainen osa ihmisten sosiaalisia taitoja on sanaton viestintä. Pelkästään ilmeet ja eleet paljastavat helposti enemmän kuin sanat, jolloin toinen huomaa yleensä myös nopeasti viestin oikeellisuuden. (Kauppila 2005, 33)

Kerhomme lapsista tunnisti helposti erilaisia tunteita pelkästään ilmeistä ja eleistä, varsinkin kun lapset eivät välttämättä osaa peitellä oikeita tunteitaan muutenkaan. Esimerkiksi tilanteessa, jossa eräs poika sanoi, ettei pidä kyseisestä toiminnasta lainkaan, hän näytti silti kovin kiinnostuneelta siitä ja tutki tarkkaan muiden lasten tekemistä. Lopuksi hän myös meni itse mukaan. Ohjaajien on myös kiinnitettävä tarkasti huomiota omiin ilmeisiinsä ja eleisiinsä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi tekee jotain väärää, mutta se on kuitenkin huvittavaa samalla, pitää ohjaajan pystyä sanomaan asiasta lapselle ilman, että näyttää omaa huvitustaan. Jos lapsi huomaa, että asia oikeasti huvitti ohjaajaa, hän ei ota palautetta tosissaan.

Lapsi oppii tunnistamaan ilmeitä jo hyvin varhaisessa vaiheessa, ja kasvaessaan lapsen kyky käyttää sanattoman viestinnän keinoja lisääntyy. Varsinkin lapsen sanattomaan vuorovaikutukseen kuuluu yleensä kosketus. Siinä kosketusaistin avulla välittyy muun muassa turvallisuuden ja rakastamisen viestit. Tässä kuitenkin edellytyksenä on sellainen suhde vanhempaan, joka mahdollistaa sen. Myös ”kehon kielen” avulla ihminen ilmaisee tunnetilojaan, jolloin esimerkiksi pelkästä ihmisen kävelytyylistä voi päätellä jonkin verran tämän tunnetilasta. Ihan paikallaan olevan ihmisenkin käsien ja jalkojen asennosta voi tehdä päätelmiä tämän tunnetilasta, sillä esi-

merkiksi kädet puuskassa oleva ihminen ei yleensä ole kovin vastaanottavainen. (Kauppila 2005, 33- 34)

Toiset kerhomme lapsista olivat todella nopeasti hakeutumassa meidän ohjaajien lähelle, ja tulivat halaamaan tai syliin helposti, jos esimerkiksi oli sellainen tilanne, jolloin se onnistui. Toiset lapsista pysyivät taas selvästi etäisempinä, eivätkä hakeutuneet lainkaan meidän tai toisten lasten lähelle. Yllättävää oli, että eräs lapsi, joka oli pysynyt koko kerhon ajan kauempana, tuli ensimmäisenä itse halaamaan meitä viimeisen kerhokerran lopuksi.

Kasvot ovat melko suuressa osassa vuorovaikutustilanteissa, sillä niistä on toisen yleensä helppo lukea eri tunteita. Mitä paremmin toisen ihmisen tuntee, sitä helpompaa on tämän ilmeiden tunnistaminen. Tuntemattomasta ihmisestä voi tehdä kasvojen ilmeiden perusteella liian nopeasti päätelmiä, jotka eivät sitten kuitenkaan välttämättä pidä paikkaansa. Lisäksi on paljon ihmisen persoonasta kiinni, miltä tämä näyttää vaikka ihan neutraalissa tilanteessa. Toisen mielestä joku voi näyttää tyllyltä, kun taas toinen voi olla sitä mieltä, että tämä näyttää ihan hyväntuuliselta. Hymyllä on suuri merkitys vuorovaikutustilanteissa. Se antaa ihmisestä avoimen ja ystävällisen kuvan, ja hymyilevää ihmistä on myös huomattavasti helpompaa lähestyä kuin sellaista, joka ei hymyile. Katsekontakti on myös toinen merkittävä asia, sillä toista silmiin katsovaa ihmistä pidetään yleisesti esimerkiksi luotettavampana kuin sellaista ihmistä, joka välttää katsekontaktia. (Kauppila 2005, 35)

Kerhossamme tuli varmasti käytettyä paljon sekä sanallista että sanatonta vuorovaikutusta sekä meidän ohjaajien että lasten puolesta. Lapset tuntuivat huomaavan meidän oman innostuksemme kerhoa kohtaan jo ensimmäisellä kerralla, ja se tarttui myös heihin, vaikka moni jännittikin kerhoa paljon etukäteen. Koen myös tärkeäksi sen, että kävimme paljon tunteisiin liittyviä asioita läpi, esimerkiksi aina kerhon alussa puhuimme siitä, millä tuulella ketäkin oli ja millainen päivä oli ollut. Se auttoi lapsiakin ymmärtämään toisiaan, esimerkiksi siinä kohtaa, jos jollain oli ollut huono päivä ja sama tunne jatkui vielä kerhon alussa. Me ohjaajat olimme myös aina jokaisella kerralla iloisella asenteella ja hymyilimme paljon ja katsoimme lapsia silmiin puhuessamme, mikä todennäköisesti antoi meistä luotettavan kuvan.

4.4 Lastensuojelun asiakasperheiden lapset

Niin kuin aikaisemminkin olemme maininneet, kerhomme lapset tulevat perheistä, jotka ovat hyvin moniongelmaisia. Yksi yleisimmistä asiakkuuden syistä lastensuojelun perhetyölle kuitenkin on juuri vanhempien mielenterveyden ongelmat, erityisesti masennus (Porin kaupungin www-sivut). Nykyään on silti melko tavallista, että samassa perheessä on lisäksi muitakin ongelmia, ihan kuin esimerkiksi pelkkä vakava masennus ei olisi tarpeeksi.

Mielenterveyden ongelmat eivät ole ikinä mikään pieni asia, eivät henkilölle itselleen eivätkä varsinkaan tämän lähipiirille. Kuitenkin aikuisen näkökulmasta on asiaa hieman helpompi katsoa, kun aikuinen sentään jonkin verran ymmärtää erilaisista mielenterveyteen liittyvistä termeistä kuten esimerkiksi masennuksesta, mutta miten käy lapsen näkökulman?

Lapsi ei välttämättä ole saanut minkäänlaista tietoa vanhempansa mielenterveyden ongelmista, joten hänellä on asiasta ainoastaan omat havaintonsa. Lapsen kehitystaso huomioiden olisi hyvä puhua lapsen kanssa vanhemman mielenterveyden ongelmista, sillä yleensä yritys suojella lasta tai itseään puhumattomuudella meneekin pieleen. Lapset havainnoivat vanhempiaan enemmän ja tarkemmin kuin nämä välttämättä tietävätkään, ja näiden havaintojen kautta lapsi voi olla erittäin hämmentynyt ja ihmeissään vanhempansa käytöksestä. (Inkinen 2001, 181)

Kerhon lapsien seuraamisen ja kuuntelemisen jälkeen voin hyvin allekirjoittaa tämän kohdan, että lapset osaavat todella tarkasti havainnoida vanhempiaan, ja tietävät kyllä, jos kaikki ei ole kunnossa. Yhden kerholapsen äiti sairasti masennusta ja oli sen takia voimaton, ja vaikka tämä lapsi olikin vasta 5-vuotias, hän oli erittäin tarkkaan huomannut äidin jaksamattomuuden. Usein lapsi kertoikin kerhossa omia tuntemuksiaan esimerkiksi siitä, ettei haluaisi mennä kotiin, koska siellä ei ole mitään tekemistä, kun äiti vain nukkuu.

Monien mielenterveysongelmien lisäksi perheissä esiintyy entistä enemmän päihdeongelmia ja niin pahalta kuin se kuulostaakin, huumeita käyttävät vanhemmat ovat osa toisten lasten arkielämää. (Inkinen 2001,176) Kuten mielenterveysongelmatkin,

myös päihteen käytön lapsen on suhteellisen helppo havaita ja ymmärtää. Hieman vanhemmat lapset alkavat jo myös häpeillä päihdeongelmaista vanhempansa. Mielen-terveys- ja päihdeongelmien lisäksi perheiden vanhemmilla voi olla myös monenlaisia muita ongelmia tai vaikeuksia, kuten persoonallisuushäiriöitä tai kriisejä liittyen esimerkiksi avioliittoon. (Inkinen 2001,178)

Vaikka lapset havainnoivat vanhempiaan koko ajan ja näkevät, että kaikki ei ole hyvin, se ei tarkoita, että lapset välttämättä puhuisivat tilanteesta jollekin. Lapset ovat usein niin lojaaleja vanhempiaan kohtaan, etteivät puhu perheen ongelmista. Lojaalius vanhempia kohtaan voi kuitenkin jäädä siinä kohtaa sen verran taka-alalle, että lapsi on halukas puhumaan perheensä asioista, kun kuuntelija osoittaa olevansa oikeasti kiinnostunut lapsen asioista, ja arvostaa lapsen mielipidettä. Tässä kohtaa lapsen ja aikuisen välillä on oltava kuitenkin sen verran suuri luottamussuhde, että lapsi on valmis jakamaan ja käsittelemään asioitaan. Yleensä lapsi ei myöskään omaloitteisesti ala kertomaan vanhempansa sairaudesta, eikä se ole välttämättä helppoa. (Inkinen 2001, 79)

Sanaton viestintä paljastaa paljon lapsen ajatuksista, kun puhutaan tämän perheestä tai vanhemmasta, jolla on esimerkiksi mielen-terveysongelmia. Ahdistavasta aiheesta puhuminen näkyy varmasti helposti aikuisenkin kehonkielessä, mutta aikuinen voi osata kontrolloida sitä jotenkin, toisin kuin lapsi. Vaikeasta asiasta keskusteleminen voi aiheuttaa lapsessa esimerkiksi levotonta liikehdintää, käsien näpräämistä tai katseen pois kääntämistä. Jos lapsi on tottunut puhumaan vanhemman mielen-terveyden ongelmista, hän ei todennäköisesti ole siitä puhuttaessa ainakaan niin vaivaantunut, kuin lapsi, joka ei ole niistä ennen keskustellut. (Inkinen 2001, 79- 80)

Kerhomme lapset oppivat kerhon aikana luottamaan meihin ohjaajiin jonkun verran, mutta mitään kovin suurta luottamussuhdetta ei ehtinyt syntyä. Tilanne olisi voinut olla eri, jos esimerkiksi kerhokertoja olisi ollut enemmän. Kovinkaan syvällisesti lapset eivät siis meille avautuneet, mutta jonkin verran lapsista kyllä huomasi sen, etteivät he tule ihan ”normaaleista” perheistä vaan lastensuojelun piirissä olevista perheistä. Aikaisemmin kerroin lapsesta, joka oli tarkkaan havainnoinut masentunutta äitiään, ja jakoi siitä osasta elämäänsä myös meille. Hän olikin oikeastaan ainut kerhon lapsista, joka kertoi tästä osasta elämäänsä näin tarkkaan.

Muiden lasten kohdalla se näkyi pikemminkin juuri perheistä puhuttaessa sanattomassa viestinnässä tai puheessa yksittäisinä, harvinaisina sivulauseina. Oikeastaan lapset eivät kovinkaan paljon puhuneet mistään asioistaan, mihin olisi liittynyt joku perheenjäsenistä. Oman kokemukseni mukaan lapset puhuvat yleensä paljon esimerkiksi siitä, mitä ovat tehneet äidin tai isän kanssa viikonloppuna tai muuta sellaista. On surullista miettiä, mitä kerhomme lasten arkeen tai viikonloppuihin kuuluu, jos heillä ei ikinä ollut siitä mitään sellaista sanottavaa, johon liittyisi omat vanhemmat.

4.4.1 Vanhemman psyykkisen häiriön vaikutus lapsen kehitykseen

Lapsen kehitys ei yleensä häiriinny mitenkään helposti, vaan se johtuu yleensä monesta eri tekijästä ja niiden pitkäaikaisesta yhteisvaikutuksesta. Lapsen suvussa voi esimerkiksi esiintyä jotain tiettyä mielensairautta, mutta se ei tarkoita, että se automaattisesti tulee lapsellekin. Niin voi kuitenkin käydä, jos on monia asioita myötävaikuttamassa siihen. Tällaisessa tapauksessa on yleensä sekä vaara- tai riskitekijöitä, mitkä ovat esimerkiksi olosuhteita, jotka vaarantavat lapsen kehitystä, että suojaavia tekijöitä, mitkä kuitenkin riskitekijän vaikuttaessa ovat suojaamassa lasta, esimerkiksi lapsen hyvä suhde vanhempaan. (Inkinen 2001, 22- 23)

Perhetyönohjaajien kanssa puhuttuamme selvisi se, miten kerhomme lapsilla oli yleensä sekä riskitekijöitä, että suojaavia tekijöitä elämässään. Perhetyön asiakasperheissä on lapsia, joilla on kotona ruokaa ja hyvä koti, vaikka vanhempien omat asiat olisivatkin todella huonosti. On myös perheitä, joissa työntekijöillä on huoli kodista ja yleisesti perusasioista kuten lasten syömisestä, mutta silti lapsilla on rakkautta vanhemmilta. Tässä on siis vain muutama esimerkki lasten mahdollisista tilanteista.

Valitettavan usein on kuitenkin niin, että vanhemman sairaus on pitkäkestoinen, ja siinä on lisäksi vielä kaikki muut mahdolliset ongelmat elämässä samaan aikaan. Kun miettii, miten paljon nämä asiat vaikuttavat lapsen vanhempaan tai molempiin vanhempiin, ei ole mikään ihme, että se vaikuttaa myös lapseen. Pahimmillaan se johtaa lapsen kehityksen häiriöihin. Esimerkiksi vanhemman psykoosi uhkaa lapsen

hoivaamista sekä saattaa aiheuttaa lapsellekin realiteettihäiriön, kun tämä kuitenkin näkee koko ajan oman vanhempansa harhamaailmassa elämistä. Tällaisessa paikassa kuitenkin joku toinen aikuinen voi auttaa paljon, kun on lapsen tukena. Parhaimpia tarinoita ovatkin ne, joissa lapsi rankkojen kokemusten jälkeen on selvinnyt kuitenkin ihan hyvin, vaikka varmasti vaikeudet ovat jotenkin häneen vaikuttaneet. (Inkinen 2001, 23- 25)

Vanhemman mielenterveyden sairaus voi vaikuttaa lapsen kehitykseen joko kuormittamalla lapsen elämää siten, että lapsi alkaa oireilla, tai ne voivat vaikuttaa tämän kehitykseen tavalla, joka vaikuttaa hankaloittavasti lapsen elämää myöhemmin. Lapset voivat oireilla myös hyvin eri tavoin, ja lapsilla voi olla esimerkiksi masennusta, ahdistuneisuutta, pelkotiloja, keskittymisvaikeuksia, käytösongelmia tai vaikeuksia todellisuuden hahmottamisessa. Lapsella voi myös olla monia näistä edellä mainituista oireista. (Inkinen 2001, 25- 27)

Kerhommekin lapsista voisi melko nopeasti mainita lapsia, joilta löytyi näitä kyseisiä oireita. Kerhossamme halusimme kuitenkin keskittyä positiiviseen asenteeseen ja hauskaan yhdessä tekemiseen, vaikka jotkin näistä lasten oireista olisivatkin voineet sitä hieman hankaloittaa, jos emme olisi osanneet ottaa niitä huomioon. Esimerkiksi lapsen, jolla oli vaikeuksia keskittyä jos olimme ringissä lattialla istumassa, otimme aina toisen ohjaajan viereen, niin että tarvittaessa pystyimme auttamaan poikaa keskittymään taas ”olennaiseen”. Lasten mahdollisista oireista huolimatta saimme mielestäni luotua kerhoon sellaisen luottavaisen ja hyvän ilmapiirin kuin halusimmekin.

4.5 Asenteiden vaikutus kerhossa

Kerhon hyvän tunnelman luomiseen vaikutti moni asia, mutta uskon, että varsinkin meidän ohjaajien asenne auttoi lapsia sopeutumaan kerhoon ja myös innostumaan siitä. Ensimmäisellä kerhokerralla teimme tunnejanan, jossa kaikki, myös me ohjaajat, kävimme näyttämässä, mikä tunne itsellä sillä hetkellä on. Lapsista näytti helpotavalta, kun mekin kerroimme, että meitä hieman jännitti kerhon alkaminen, mutta että olimme kuitenkin todella innoissamme. Jotkut lapsista uskaltoutuivat myös kertoamaan omasta jännityksestään, ja kaikki olivat innostuneita.

Ilmapiirin luominen lähtee aikuisen asenteista ja ne heijastuvat ympäristöön sekä toiminnan että puheen välityksellä. (Jarasto ym. 1999, 58) Olisi ollut inhottavaa, jos kerhon pitäminen olisi tuntunut pakkopullalta, ja lapset olisivat varmasti huomanneet sen meistä. Voin kyllä meidän molempien puolesta sanoa, että kerhon pitäminen tuntui todella mielenkiintoiselta ja opettavaiselta. Koen, että siitä oli hyötyä tulevaisuuden töidenkin kannalta, sillä en ole päässyt harjoittelemaan ohjaamista kovinkaan paljon aiemmin. Lapset siis näkivät aidon kiinnostuksemme kerhoa ja lasten asioita kohtaan, ja oppivat pitämään meitä alusta saakka ohjaajina.

Ohjaajilta vaaditaan myös oman käyttäytymisen sekä siihen vaikuttavien asenteiden tiedostamista, niin että käytös on ja pysyy kaikkia lapsia kohtaan yhtä oikeudenmukaisena ja tasa-arvoisena. Lapsiryhmässä ei voi ottaa yhtä suosikkia, vaan kaikkia pitää kohdella samalla tavalla. Pitää myös muistaa, että kaikki lapset ovat erilaisia ja omia yksilöitään. (Jarasto ym. 1999, 58) Oli hauskaa huomata, että omatkin ennakoasenteet muuttuivat heti ensimmäisen kerhokerran jälkeen. Jotenkin sitä oli aina ajatellut esimerkiksi siten, että pojat ovat paljon villimpiä kuin tytöt ja että poikia tarvitsee varmaan enemmän komentaa kerhossa, mutta kyllä se tässä porukassa meni melkein päinvastoin.

Asenteista puhuttaessa on pakko mainita siitä tosiasia, että asenteita voi onneksi myös muuttaa tai joutua muuttamaan. (Jarasto ym. 1999, 59–60) Lapsilla oli aika monen ohjelman kohdalla valmis ajatus siitä, että pitääkö ohjelmasta, vaikka eivät välttämättä olleet edes kokeilleet kyseistä ohjelmaa. Tuntui melko palkitsevalta saada lapsissa aikaan riemua sellaisissa asioissa, mistä esimerkiksi joku oli aiemmin ollut epäileväinen. Kun kerroimme lapsille, että ohjelmassa on askartelua, kaikki lapset eivät osoittaneet innostusta toimintatuokiota kohtaan. Kuitenkin askartelun aihe oli heille niin mieleinen, että askartelu osoittautui innostavaksi ja mieleiseksi puuhaksi. Osoitimme myös omalla asenteellamme lapsille sen, että on kivaa kokeilla uusia asioita ja askartelu voi olla hauskaa.

5 LOPPUARVIOINTI

5.1 Palaute

Pidimme molemmat koko kerhotoiminnan ajan projektipäiväkirjaa, jotta kokonaisuuden arviointi olisi helpompaa sen tullessa ajankohtaiseksi. Pohdimme yhdessä omien muistiinpanojemme avulla, olivatko lapset hyötäneet kerhotoiminnastamme toivomallamme tavalla. Suuressa osassa arviointia oli myös lasten antama palaute. Osa lapsista oli vasta 5-vuotiaita, ja tämän vuoksi otimme palautteen antoa helpottamaan ”hymynaamat”, joita käytimme suullisen palautteen lisäksi. Keräsimme lapsilta jokaisen kerhokerran jälkeen palautetta hymynaamoja apuna käyttäen. Kerhomme päätöskerralla yhtenä toiminnallisena osana oli piirtää aiheesta ”kivointa kerhossa”. Myös näiden piirustusten avulla saimme lapsilta palautetta kerhostamme kokonaisuudessaan.

Olimme valmiiksi piirtäneet pahville kolme eri ”hymynaamaa” (iloinen suu, vinosuu ja surullinen suu) ja jokainen lapsi sai näyttää aina sitä hymynaamaa, joka vastasi hänen omasta mielestään sen päivän kerhotoimintaa. Käytimme hymynaamoja myös alkuringissä, kun kerroimme omasta sen hetkisestä mielialasta. Halusimme käyttää samaa menetelmää koko kerhon ajan. Hymynaamojen käyttö tuli lapsille hyvin nopeasti tutuksi. Esimerkiksi kolmannen kerhokerran päättyessä olimme lopettamassa ilman hymynaama-arviointia ajan loppuessa, yksi lapsista kysyi, että miksi emme näytä tänään naamoja ollenkaan. Kerhotoiminnan onnistumisen mahdollistamiseksi otimme ohjelman suunnittelussa huomioon myös lasten omat toiveet kerhotoiminnan suhteen. Ensimmäisellä kerralla lapset toivoivat, että voisivat leikkiä vapaata leikkiä ja siksi melkein jokaisen kerhokerran lopussa lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin.

Perhetyönohjaajilta saimme palautetta välipalaverin yhteydessä ja loppupalaverissa. Koimme henkilökunnan antaman palautteen kerhotoiminnan aikana hyödylliseksi ja sen myötä osasimme ottaa paremmin huomioon käytäntöön ja lapsiin liittyviä asioita kerhotoiminnan edetessä, kuten esimerkiksi aikataululliset seikat. Välipalaverin yhteydessä keskustelimme lasten käytöksestä kerhon aikana, mikä toi työntekijöille positiivisia yllätyksiä. Tästä esimerkkinä poika, joka työntekijöiden mukaan oli ujo ja

vetäytynyt, mutta kuitenkin kerhon edetessä uskaltautui leikkeihin muiden lasten kanssa. Perhetyönohjaajien mielestä kerhomme sujui kokonaisuudessaan hyvin, ja he kokivat, että lapset tulivat mielellään kerhoon.

5.2 Kerhotoiminnan arviointi

Mielestämme kerhotoiminnan monipuolisuus edesauttoi lasten sosiaalista vahvistamista ja sen myötä kerhotoiminnan onnistumista. Monipuolisen toiminnan myötä kerho oli mielekkäämpää lapsille ja antoi jokaiselle lapselle mahdollisuuden näyttää ja löytää sen oman juttunsa, missä on hyvä. Lasten osallistuminen monenlaiseen toimintaan toi esille heidän kykynsä ja taitonsa toimia ryhmässä sekä heidän omat henkilökohtaiset vahvuutensa ja heikkoutensa. Kerhon edetessä lasten persoonat tulivat hyvin esille ja sen vuoksi osasimme vastata heidän henkilökohtaisiin tarpeisiinsa paremmin. Tämä johtui siitä, että lapset olivat avoimempia ja rohkeampia saavutettuaan luottamuksen meihin ohjaajina.

Koimme hyväksi sen, että lapsiryhmässä oli tyttöjä ja poikia osallistujina. Ajattelimme, että jos kerhon jäsenet olisivat olleet esimerkiksi vain toista sukupuolta, olisi meno voinut helposti mennä riehumiseksi. Nuorimpien osallistujien kohdalla oli myös hyvä, että he oppivat toimimaan sekä tyttöjen että poikien kanssa tulevaisuuden kouluunmenoa ajatellen. Mielestämme molempien sukupuolien osallistuminen rikastutti kerhoamme. Kerhon suunnittelussa omana ajatuksenamme oli, että tytöt saattaisivat pitää enemmän rauhallisemmista ja keskittymistä vaativista toimintatuokioista, kun taas poikien kohdalla ajattelimme, että he pitäisivät vauhdikkaammasta ohjelmasta. Kerho kuitenkin osoitti, että poikien ja tyttöjen kiinnostuksen kohteilla ei ollut olettamiemme eroja. Esimerkiksi eräs poika pystyi keskittymään käden-taitoihin liittyvään ohjelmaan täysin, ja osoitti olevansa siinä hyvä, kun taas yksi tytöistä ei pystynyt ollenkaan keskittymään kyseiseen ohjelmaan.

Aloitimme kerhokerrat aina samalla tavalla, ja lopetimme rauhoittumiseen. Kerho alkoi niin, että istuimme alas lattialle ringiin ja vaihdoimme rennoissa tunnelmissa kuulumisia. Kuulumisten vaihtamisella halusimme osoittaa lapsille olevamme kiinnostuneita heistä ja heidän kuluneesta viikostaan.

Tämän jälkeen kerroimme mitä sillä kertaa oli luvassa ohjelman suhteen. Etukäteen kertominen auttoi lapsia valmistautumaan kyseiseen kerhokertaan. Tutun alkurutiinin avulla halusimme luoda lapsille turvallisen ilmapiirin. Selkeän aloituksen myötä lapset tiesivät myös mitä odottaa ja oppivat samalla miten kerhossamme toimitaan. Istumalla aluksi ringkiin lattialle rauhoitimme lapset kuuntelemaan.

Lopussa rauhoittumisen tarkoituksena oli taas rauhoittaa lapset ennen kotiin lähtöä, jotta automatkan kotiin sujuisi ilman ylimääräistä kohellusta. Palautteen kerääminen lapsilta oli myös helpompaa, kun lapset olivat ensin rauhoittuneet esimerkiksi loppusadun myötä. Koemme, että selkeä kaava kerhokerroille oli hyvä asia kerhon onnistumisen kannalta. Tutut alku- ja lopetusrutiinit saivat lapset toimimaan ryhmänä. Perhetyön yksikön henkilökunnan aktiivisella osallistumisella oli myös merkityksensä kerhon onnistumisen suhteen. Jos perhetyöntekijät eivät olisi olleet valmiita kускаamaan lapsia kerhoon, ei kerhon toteuttaminen olisi ollut ylipäättään mahdollista. Perhetyön yksikkö tarjosi meille myös materiaalit askarteluihin, joka mahdollisti kädentaitoihin liittyvän ohjelman. Esitiedot lapsista ennen kerhoa auttoivat meitä valmistautumaan kerhotoimintaan. Tiesimme etukäteen minkä tyyppisiä lapsia kerhoon osallistuisi ja mitä meiltä ohjaajina odotetaan.

Toimintatavat ja rutiinit, joita käytimme kerhomme toteutuksessa, onnistuivat hyvin ja olivat yksi merkittävä osa kerhomme onnistumista. Mielestämme laatimaamme toimintasuunnitelmaa voisi käyttää jatkossakin kerhotoiminnan toteutuksessa. Teemat, jotka valitsimme etukäteen, palvelivat kaikkia lapsia. Jokainen lapsi osoitti kiinnostusta ainakin jotakin toimintaa kohtaan. Jos kerhoa toteutettaisiin jatkossa, tulisi kerhon olla pitkäkestoisempaa, jotta se tukisi kunnolla lapsia tärkeiden elämäntaitojen oppimisessa tavoitteidemme mukaisesti.

Koemme, että kerhotoiminta vastasi lasten tarpeeseen hyvin. Emme pysty arvioimaan, kuinka pitkälle kerhon anti hyödyttää lapsia, mutta ainakin heillä on yksi lapsuutta rikastuttava kokemus enemmän. Uskomme, että lapset muistavat pitkään miltä kerhoon kuuluminen tuntui ja mitä iloa heille siitä oli. Kerhon kokeileminen koettiin hyväksi, mutta se myös osoitti samalla käytännön järjestelyjen haastavuuden. Kerhon jatkaminen vaatisi ehdottomasti lisää resursseja Porin kaupungin puolesta.

5.3 Kokonaisarviointi

Tavoitteiden toteutumisen arvioiminen oli melko hankalaa, koska kokonaisuudessaan kerhotoiminta kesti vain seitsemän viikkoa (1krt/vko). Todenmukaisten tulosten saamiseksi olisi tarvittu enemmän kerhokertoja. Kuitenkin kattavien muistiinpanojen avulla pystyimme vertaamaan lähtötilannetta kerhon päättymiseen asti. Ryhmän tuetuksi tullessa lapset kehittyivät asettamiemme tavoitteiden mukaan, sekä saivat uusia oppimisen ja onnistumisen kokemuksia monipuolisen ohjelman myötä. Kerhon edessä lapset ottivat toisiinsa enemmän kontaktia ja toivat toiminnan kautta omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan esille. Lapset kannustivat toisiaan ja ryhmässä oli hyvä henki koko kerhotoiminnan ajan.

Kerhon alusta asti lapset suhtautuivat meihin ohjaajina. Lapset kokeilivat aluksi meidän rajojamme ja hakivat omaa paikkaansa kerhossa. Yhteiset säännöt auttoivat luottamussuhteen rakentamisessa, koska silloin kaikilta odotettiin samanlaista käytöstä mukavan ilmapiirin luomiseksi. Luottamussuhteen rakentumiseen vaikutti varmasti paljon myös meidän oma halumme tutustua lapsiin ja kiinnostus heidän asioitaan kohtaan. Mitä enemmän me kerroimme lapsille itsestämme, sitä enemmän he antoivat itsestään meille.

Luottamuksen rakentumisessa on tärkeää huomioida lapsen jo olemassa olevia voimavaroja korostaen niitä sekä osoittaa luottamusta häntä, ja hänen tulevaisuuttaan kohtaan. Näin voimme samalla synnyttää ja vahvistaa hänen voimavarojaan, ja antaa tällä tavalla mahdollisuuden myös hyvälle tulevaisuudelle. (Lastensuojelun ytimissä luku 1, 110, 2013)

Luottamuksen syntyminen antaa asiakkaalle mahdollisuuden osallistua ja tulla kuuluksi ilman, että hänen tarvitsee tuntea pelkoa tai epätietoisuutta. Luottamus on hyvin merkittävä tekijä lastensuojelutyön tavoitteiden saavuttamiseksi, ja luottamuksellinen ilmapiirin ansiosta lapsi voi helpommin sitoutua työskentelyyn. Luottamusta rakentaessa on tärkeää kunnioittaa lasta, ja ymmärtää hänen erityisyytään. (Lastensuojelun ytimissä luku 2, 129, 2013)

”Kun lapselle annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi ja osalliseksi, lapsi voi itse päättää, miten vahvasti hän osallistuu ja lähtee vuorovaikutukseen.” (Lastensuojelun ytimissä luku 2, 138, 2013) Mielestämme se, että otimme lapset huomioon kerhotoiminnan sisällön suunnittelussa, antoi lapsille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja se antoi myös hyvät lähtökohdat haluun osallistua. Kun lapselle osoitetaan, että hän on tärkeä ja hänen mielipiteillään on merkitystä, tästä voi olla hyötyä myös jatkossa perhetyön toteutuksessa. Lapsi saattaa ymmärtää prosessin edetessä, mitä yhteistyö lastensuojelussa voi parhaimmillaan olla. Tämän kokemuksen myötä lapsi saattaa jatkossa luottaa enemmän aikuisten turvallisuuteen, ja tämä rohkaisee lasta osallistumaan myöhemminkin. (Lastensuojelun ytimissä luku 2, 138, 2013)

5.3.1 Tavoitteiden onnistuminen

Nuorin poika oli 5-vuotias, ja hän osallistui kerhoomme sen vuoksi, että hänellä ei ollut entuudestaan harrastuksia. Kyseisellä pojalla ei myöskään ollut sisaruksia, ja hän oli tottunut leikkimään yksinään. Poika oli kerhon alussa arka, ja hänellä oli selvästi huono itsetunto. Tämä näkyi ryhmätilanteissa ja pettymyksiä kohtaamisessa. Vapaa leikin aikana hän viihtyi yksinään, eikä ottanut juurikaan kontaktia muihin lapsiin.

Kerhon päätyttyä poika oli saanut uusia ystäviä muista kerholaisista, ja hän sai paljon uusia oppimiskokemuksia toimintatuokioiden myötä. Meidän ja muiden lasten kannustuksesta hän rohkaistui kokeilemaan omia rajojaan, ja sai hyvää palautetta siitä. Hän rohkeni leikkimään toisten lasten kanssa ja sopeutui hyvin ryhmään. Poika sai ensimmäisen kokemuksensa harrastamisesta kerhotoimintamme myötä, ja uskomme, että kokemus rohkaisee häntä harrastamaan myös jatkossa.

Nuorin tytöistä oli myös 5-vuotias, ja hän oli perheen ainut lapsi. Hänen äitinsä oli masentunut, ja perhetyönohjaajat näkivät, että kyseinen lapsi tarvitsi elämäänsä harrastuksen, jonka kautta hän voisi viettää aikaa ikäistensä lasten seurassa tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Tyttö oli luonteeltaan avoin ja oppimishaluinen. Joissakin tilanteissa hän osoittautui vähän jääräpäiseksi, eikä hän ymmärtänyt ottaa aina muita

lapsia huomioon omassa toiminnassaan. Tämä tyttö osoitti heti kerhon alussa vahvasti, että on iloinen, kun saa osallistua kerhoomme.

Kerhon päättyessä tyttö osoitti myös pettymyksensä vahvasti. Hän nautti selvästi siitä, kun oli saanut osallistua ohjattuun toimintaan muiden lasten kanssa. Yhteisten sääntöjen avulla hän oppi huomioimaan muita lapsia, ja pystyi jakamaan esimerkiksi leluja vapaan leikin aikana. Tytön itsetunto sai vahvistusta hyvästä palautteesta ja kannustamisesta. Kerhomme rutiinit osoittautuivat tytölle tärkeiksi, sillä hän esimerkiksi huomautti heti, jos jokin asia ei mennyt niin, kuin viime kerralla oli mennyt.

7-vuotias tyttö, joka osallistui kerhoomme, oli perheensä ainut lapsi. Hän oli kerhon alusta asti melko riippuvainen muista lapsista. Hän pyrki aina miellyttämään puheillaan ja toimillaan muita lapsia. Hän ei paljastanut juurikaan omia mielipiteitään, vaan toimi samalla tavalla kuin kaikki muutkin lapset. Ryhmän jäsenenä hän oli melko huomaamaton ja kiltti lapsi, mutta välillä hän meni liiankin helposti mukaan toisen lapsen villityksiin.

Kerhon edetessä ja sen päättymiseen mennessä tyttö löysi paikkansa ryhmästä, ja uskaltautui tuomaan omia ajatuksiaan esille. Puutuimme hänen epäasialliseen käytökseensä tarvittaessa, ja hän kykeni ottamaan palautetta vastaan. Tyttö sai kerhosta rohkaisua, mutta samalla myös tarvitsemaansa ohjausta. Vaikka alussa tyttö ei näyttänyt mitenkään erityisesti olevansa kerhosta mitään mieltä, lopussa hän kuitenkin vaikutti surulliselta siitä, että se loppui.

Toinen kerhomme 5-vuotias poika oli vilkas ja reipas, ja hän tarvitsi selvästi harrastusta, mihin purkaa energiaansa. Pojalla oli sisaruksia, ja hän oli tottunut leikkimään jonkin verran toisten lasten kanssa. Poika ei ollut koskaan ennen harrastanut mitään, ja hän tarvitsi vuorovaikutustaitojen harjoitusta ryhmässä toimimisessa. Lisäksi poika oli myös hieman arka puhumaan meidän ohjaajien kysellessä häneltä esimerkiksi vain hänen kuluneesta päivästä.

Kerhon lopussa poika oli saanut paljon uusia kokemuksia, esimerkiksi liikuntasalissa hän ei ollut koskaan ennen kerhoa päässyt käymään. Pojasta huomasi heti, että liikunnalliset toimintatuokiot olivat hänelle mieluisia ja hyvä tapa kuluttaa energiaa.

Hänen keskittymisensä oli välillä vähän vaikeaa, mutta esimerkiksi askartelujen ja maalaamisten kautta hän kyllä sai hyvin keskittytyä olennaiseen. Viimeisillä kerho-kerroilla poika kertoi jo myös ihan mielellään esimerkiksi siitä, mitä oli tehnyt viikonloppuna, eikä vastannut sitä tavanomaista "en kerro"- vastausta. Poika oli koko kerhon ajan todella reipas, ja selvästi kiinnostunut uusien asioiden kokeilemisestä.

Kerhomme vanhin, 8-vuotias tyttö oli harrastanut ennenkin joitain kerhoja, ja hänestä huomasi, että hän oli toiminut ryhmässä aiemmin. Tytöllä oli monta sisarusta, joten hän oli tottunut myös nuorempiin lapsiin. Tyttö oli heti alusta asti reipas ja kiinnostunut kerhosta sekä kerho-ohjelmasta, puhui paljon meidän ohjaajien kanssa ja oli hyvin mukana kaikessa toiminnassa. Hän oli heti kerhon alussa aika helposti ohjaamassa ja avustamassa muita lapsia, ja jotenkin hoiva-asenteella muita lapsia kohtaan.

Kerhon päätyttyä tyttö vaikutti todella tyytyväiseltä kerhoon, ja oli sitä mieltä, että oli ollut kivaa. Tyttö toimi reippaasti koko kerhon ajan, eikä siinä kohtaa tullut ainaakaan mitään taantumista loppua kohti. Hän oli myös oikeastaan ainut lapsista, joka usein kerhokertojen alussa osasi kerho-ohjelman mukaan kertoa, mitä ohjelmaa oli luvassa. Saimme tytön ymmärtämään, ettei hänen tarvinnut toimia ohjaajan roolissa, koska me olimme ohjaajia, ja hän sai keskittyä olemaan vain yksi lapsista. Kyllä tyttö silti mielellään auttoi muita lapsia edelleen, mikä oli vain hienoa. Kerhotoiminta oli varmasti hyödyllinen kokemus tytölle, sillä hän toimi mielellään ryhmässä ja oppi uusia asioita.

Kerhomme 7-vuotias poika aloitti kerhon vasta toisella kerralla, koska ei päässyt aloituskerralle. Poika pääsi muiden lasten joukkoon naurattamalla heitä ja hakemalla käytöksellään huomiota. Varsinkin nuorimmat lapset lähtivät tähän helposti mukaan. Poika oli perheessään ainut lapsi, ja sen huomasi hänen käytöksestään. Hän oli myös hieman "pikkuvanha", ja tiesi paljon jo hieman vanhempienkin lasten jutuista. Poikaa todennäköisesti jännitti tulla uuteen ryhmään siten, että kaikki muut olivat jo nähneet toisensa, mutta hän pärjäsikin silti hyvin ensimmäisellä kerhokerrallaan. Pohdimme, että tähän vaikutti varmaan osaksi sekin, että tällä kerralla oli myös toinen uusi lapsi, joka oli todella ujo ja arka, ja se sai ehkä pojan käyttäytymään rohkeammin.

Kerhon lopussa poika oli oppinut, että emme hyväksy sellaista käytöstä, jota poika piti alussa (muiden naurattaminen ja pelleileminen). Kyllä hän silti käytti välillä tilaisuutta hyväkseen ja käyttäytyi näin, mutta paljon vähemmän kuin alussa. Poika näytti lopussa myös innostuksensa paljon paremmin kuin alussa, jolloin hän näytti lähinnä vain kulkevan mukana ja tyytyvän siihen mitä oli. Pojan tarve ryhmässä toimimisen harjoitteluun oli kerhon päätyttyäkin varmaan vielä melko suuri, mutta hän sai kerhostamme hyvän "ponnahduslaudan". Poika myös huomasi, ettei hänen tarvitse hauskuuttaa koko ajan muita ollakseen osa ryhmää, vaan voi olla vain oma itsensä. Tässä kohtaa koemme siis, että pojan itsetuntokin nousi

6 POHDINTA

Olimme tyytyväisiä siihen, kuinka hyvin kerhomme lapset onnistuivat toimimaan ryhmänä. Se ei kuitenkaan tarkoita, että ohjaaminen olisi sujunut jotenkin todella helposti. Saimme koko kerhon ajan olla valvomassa ja ohjaamassa lapsia, ja jouduimme myös puuttumaan tilanteisiin välillä. Kerhon myötä saimme siis hyvää kokemusta lastensuojelun lasten ohjaamiseen. Kerhon suunnittelussa sovelsimme omaa tähän asti kehittynyttä ammattitaitoamme. Opimme ennakoimaan riskitekijöitä ja ymmärsimme, että on aina hyvä olla mielessä varasuunnitelma, jos asiat eivät mene kään niin kuin alun perin on suunniteltu. Toteutuksessa opimme myös jakamaan vastuuta keskenämme.

Kerhon avulla ymmärsimme paremmin lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia. Pääsimme seuraamaan läheltä lasten tapoja toimia ja viestiä, ja sitä millaisia positiivisia muutoksia kerhon edetessä heissä näkyi. Lasten kanssa toimiessa ymmärsimme, että kaikelle käytökselle löytyy aina jokin syy. Lapsi reagoi ympäristöönsä omien kykujensä ja kotona opittujen toimintatapojensa mukaisesti.

Mielestämme koko kerhotoiminta oli alusta asti ideana toteutuskelpoinen. Käytäntöön liittyvät asiat vaativat järjestelyjä, mutta koemme, että se oli kerhotoimintamme arvoista. Lapset, jotka kävivät kerhossamme, oppivat paljon toisiltaan ja saivat tois-

tensa tukemana paljon uusia oppimiskokemuksia. He saivat toisistaan myös uusia ystäviä. Nyt jälkeenpäin ajattelemme, että kerhotoiminta kesti kokonaisuudessaan liian vähän aikaa. Lasten kehittymisen ja oppimisen tulokset vaativat selvästi pidemmän ajan niiden arvioimiseksi. Kun olemme pohtineet kerhotoiminnan hyötyä juuri lastensuojelun asiakasperheiden lapsille, uskomme heidän saaneen paljon eväitä jatkoa ajatellen. Toinen toistaan tukien he oppivat paljon uutta ja kokivat uusia elämyksiä kerhomme myötä, ja sehän oli tarkoituksellemekin.

Kokemuksemme myötä suosittelimme lämpimästi kerhotoimintaa pidettäväksi lastensuojelun asiakasperheiden lapsille jatkossakin. Lapset osoittivat kerhotoimintaa kohtaan sellaista osallistumisen iloa, että siitä oli helppo huomata kuinka tärkeä osa kerho oli heidän tavallista arkeaan.

Kerhon jatkossa järjestämiseksi tarvittaisiin kerholle vetäjät, henkilöitä kuljettamaan lapsia kerhoon ja takaisin kotiin sekä rahaa materiaaleihin. Kerhoajan valitsemisessa on myös tärkeää huomioida osallistuvien lasten aikatauluissa esimerkiksi päiväkotia ja koulu. Olemme puhuneet perhetyönohjaajille koululle Soteekin yritystoiminnasta, ja siihen liittyvästä mahdollisuudesta jatkaa kerhoa. Kuitenkin tässä kohtaa tulee ongelmana vastaan rahakysymys sekä lasten kuljettaminen.

LÄHTEET

Inkinen M. (toim.). 2001. Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki. Tammi.

Jarasto, N., Lehtinen, T. & Nepponen, K. 1999. Hiljaa hyvä tulee. LK-kirjat.

Kauppila, R. A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus.

Keltikangas- Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. 17. painos 2006. Porvoo Helsinki Juva: WSOY.

Keltikangas- Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki. WSOY.

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Viitattu 4.11.2013.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3e955ab5-14e4-4478-8b72-cfa482210151>

Lapsiasiavaltuutettu www-sivut. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 28.10.2013.
http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet

Lastensuojelulaki 3 a § (12.2.2010/88) Ehkäisevä lastensuojelu.

Lastensuojelulaki 34 § (13.4.2007/417) Velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin.

Malminen, U. 2013. Yle www-sivut. Viitattu 4.11.2013.
http://yle.fi/uutiset/harrastaako_lapsesi_liikaa/6810497

Mannerheimin lastensuojeluliitto www-sivut. Viitattu 17.10.2013.
<http://www.mll.fi/perheille/harrastuskerhot/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto www-sivut. Viitattu 23.10.2013.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itse_tunnon_tukeminen

Porin kaupungin www-sivut. Perhetyö. Viitattu 30.9.2013.
<http://www.pori.fi/perusturva/sosiaalijaperhe/satakunnanlastensuojelunkehittamisyksikko/perhetyo.html>

Rajala, R. (toim.) 2011. Opetushallitus. Kerhot hyrräämään. Viitattu 29.10.2013.
http://www.oph.fi/download/135198_Kerhot_hyrraamaan.pdf

Sosiaalihuoltolaki § 12 c, d (30.12.2004/1428)

Sosiaaliportti www-sivut. 2012. Viitattu 22.10.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret/>

TOIMINTASUUNNITELMA KERHOTOIMINNALLE

(29.1) Aloitus

Ensimmäisellä kerralla tarkoituksena on tutustua toisiimme. Olemme ajatelleet leikkiä lasten kanssa erilaisia tutustumisleikkejä ja tehdä lopuksi nimilaput, jotka lapset saavat itse koristella mielensä mukaisesti.

Lankakeräleikki

Istumme piirissä ja heittelemme lankakerää niin, että jokainen saa lankakerän itselleen. Ensimmäinen heittäjä (ohjaaja) sitoo langanpään sormeensa ja sanoo ”Minä olen (nimi), kuka sinä olet?” hän heittää lankakerän valitsemalleen henkilölle. Lankakerän vastaanottaja kertoo oman nimensä ja kysyy seuraavalta ”Kuka sinä olet?” Lankakerä kiertää kaikki piirissä olijat ja on tärkeää, että kaikki pitävät kiinni langasta. Kun lankakerä on kiertänyt kaikilla, sitä aletaan ”purkamaan” heittämällä kerää vastakkaiseen suuntaan. Heittäjä sanoo: ”Minä tykkään (koirista)” ja kysyy seuraavalta: ”Mistä sinä tykkäät?”. Lankakerä kiertää taas niin, että kaikki saavat heittää ja kysyä.

Tunnejana

Teippaamme lattialle ns. janan, jonka toisessa päässä lukee esim. hyvällä mielellä, ja toisessa päässä huonolla mielellä. (Tai esim. ”Jännittää paljon” ja ”Ei jännitä yhtään”.) Ohjaaja näyttää mallia miten janalle voi asettua ja kertoo omat ajatuksensa esimerkiksi asettumalla kohtaan ”hyvällä mielellä” ja sanomalla: ”Olen todella hyvällä mielellä kun odottamamme kerho on nyt alkanut”. Tämän jälkeen lapset asettuvat mielensä mukaisesti janalle ja kertovat halutessaan miksi juuri siihen kohtaan.

Millainen sinä olet?

Asetumme piiriin lattialle. Olemme tehneet valmiiksi kysymyksiä, joita kysymme jokaiselta vuorollaan. Tämän leikin kautta voimme tutustua toisiimme lisää. Esim.

Jos olisit eläin, mikä eläin olisit? Miksi?

Jos olisit joku soitin, mikä soitin olisit? Miksi?

Jos olisit ruoka, mikä ruoka olisit?

Ketä on sinulle tärkeä ihminen?

Mikä tekee sinut iloiseksi?

(5.2) Pelejä ja leikkejä

Aloitamme leikkimällä yhdessä erilaisia leikkejä, joissa lapset saavat käyttää mielikuvitustaan.

Teippirulla

Asetumme kaikki piiriin istumaan. Tarkoitus on vuoronperään keksiä teippirullalle uusi käyttötarkoitus. Käyttötarkoitus voi olla mikä tahansa, mikä lapsille tulee ensimmäisenä mieleen. Ohjaaja voi aloittaa ja näyttää mallia keksimällä ensimmäisen käyttötarkoituksen, joka voi olla esimerkiksi ”rannerengas”. Jokainen saa vuorollaan keksiä oman ideansa, ja muut voivat antaa vinkkejä tarvittaessa.

Lahjarinki

Jatkamme seuraavaa leikkiä myös ringissä, mutta nyt seisoen. Tarkoituksena on mielikuvitusleikki, jossa ringissä olija antaa aina seuraavalle kuvitteellisen lahjan.

Lahjan antaja saa itse päättää minkä kokoisen tai muotoisen lahjan antaa ja vastaanottaja keksii minkä lahjan hän on saanut. Esim. Ohjaajat näyttävät mallia ja toinen antaa toiselle lahjan sanoen ”Ostin sinulle lahjan, ole hyvä” (ja pitää kädessään kuvitteellisen kokoista lahjaa).

Vastaanottaja ottaa lahjan käteensä ja keksii paketin sisällön avatessaan sen esimerkiksi: ”Kiitos, olen aina halunnut uutta kelloa!”. Sitten hän antaa ringissä seuraavalle lahjan.

Leikkien jälkeen olemme ajatelleet, että pelaisimme lautapelejä. Lapset saavat pelata halutessaan keskenään tai meidän kanssamme.

(12.2) Askartelua

Tällä kertaa tarkoituksemme on piirtää ja maalata. Aiheenamme ovat ”jos olisin puu, millainen puu olisin” ja ”minun perheeni”. Lapset saavat piirtää itseään kuvaavan puun sekä oman perheensä. Lapset saavat itse valita maalaamis- ja piirtämisvälineensä tarjoamistamme vaihtoehdoista. Kun teokset ovat valmiita, istumme ringiin ja jokainen halukas saa esitellä oman puunsa ja perheensä muille ja kertoa niistä halutessaan lisää.

(19.2) Liikuntaa

Aluksi pelaamme erilaisia lämmittelyleikkejä.

- Erilaiset hippaleikit esim. ”kuka pelkää lumimiestä”, x-hippaa yms.
- Musiikkileikki, joissa liikutaan tietyllä tavalla (hyppien, kontaten, ryömien, hiipien). Kun musiikki sammuu, pitää pysähtyä siihen asentoon mihin jää musiikin katkettua.

Alkulämmittelyjen jälkeen siirrymme toiseen saliin, johon olemme tehneet valmiiksi motoriikkaradan lapsille. Alussa kerrotaan lapsille säännöt ja näytetään mitä missäkin pisteellä saa tehdä. Apuvälineenä käytössämme on pilli, johon puhallamme kun siirrytään seuraavalle pisteelle.

Lopuksi pidämme lapsille rentoutuksen, jossa ollaan pareittain. Taustalla soi rauhallinen musiikki ja parista toinen menee makaamaan mahalleen patjalle. Aluksi toinen ”kutittelee” pyöritellen esim. palloa rauhallisesti kaverin selkää ja jalkoja pitkin. Musiikin loputtua parit vaihtavat osia (toinen siirtyy makuulle ja toinen pyörittelee palloa). Tarkoituksena on rauhoittua ja hengähtää ennen kotiin lähtöä.

(26.2) Askartelua

Aiheenamme on tällä kertaa askarrella pilttipurkista tuikkukippo, sekä vessapaperinhylsystä paperiaskartelu.

Pilttipurkista tuikkukippo

Tarkoitus on tehdä pilttipurkista tuikkukippo liimaamalla siihen erikokoisia/muotoisia silkkipaperin paloja. Silkkipaperin paloja voi esim. rypistää ja liimata siten pilttipurkin kylkeen. Jokainen saa tehdä mieleisensä näköisen ja käyttää haluamiaan värejä.

Vessapaperinhylsystä esim. lumiukkokoriste tai angry birds - hahmo

Jokainen lapsi saa vessapaperinhylsyn, joka päällystetään valkoisella huopapaperilla. Erivärisiä kartonkeja käyttämällä saadaan liimaamalla lumiukolle silmät, suu ja nenä. Mustasta kartongista voi tehdä esim. lakin lumiukolle. Paperihylsyn päälle voi tehdä kartongista ”kantokahvan” jos haluaa.

<http://www.vauvalinkit.com/askarteluohjeita.html#.UMW1dUc4kww>

(5.3) Liikuntaa

Tällä kerralla tarkoituksemme on pelata pelejä, joissa hahmotetaan omaa kehoa ja harjoitellaan ryhmässä toimimista pelien kautta.

Alkulämmittelynä Paikkaleikki

Levitämme saliin lattiamerkkejä. Musiikin soidessa liikutaan ympäri liikuntasalia omalla tyyllillä, ja kun musiikki loppuu, etsitään oma paikka lattiamerkeistä. Jokainen saa vuorollaan keksiä miten liikutaan musiikin soidessa.

Polttopallo

Aluksi harjoitellaan pallon heittämistä sekä väistelyä parin kanssa. Tämä harjoitus antaa tuntumaa itse peliin ja lisää tarkkaavaisuutta. Harjoittelun jälkeen aloitetaan varsinainen pelaaminen. Pelaamme peliä niin, että kun joku heittäjä osuu rajojen sisäpuolella olevaan henkilöön, he vaihtavat vain osia. Tällä tyyllillä ketään ei joudu putoamaan pelistä pois.

Pidä oma puoli puhtaana – peli

Jaamme ryhmän kahteen osaan, ja toinen ryhmä siirtyy osoitetun viivan toiselle puolelle ja toinen toiselle puolelle. Kaikille jaetaan sanomalehdestä tehtyjä palloja. Tarkoitus on, että palloja heitetään toisen joukkueen puolelle ja yritetään ns. pitää oma puoli puhtaana. Molemmat joukkueet heittelevät palloja samaan aikaan tietyn ajan. Ennen peliä harjoitellaan muutaman kerran ilman aikaa, ja me ohjeistamme miten palloja kuuluu heittää. Vaihdamme pelin aikana myös pelaamistyyliä (esim. heitetään istualtaan tai makuultaan).

Ääriviivojen ikuistaminen

Lopuksi pidämme rentoutuksen. Tarkoituksena on ottaa parit ja jokaiselle jaetaan hyppynaru/hyppynaruja. Parista toinen menee lattialle makaamaan haluamaansa asentoon, ja toisen tehtävänä on tehdä hyppynarusta parin ääriviivat lattiaan.

Kun ääriviivat on tehty, lattialla makaava nousee varovasti seisomaan. Sitten sama toistetaan myös toiselle parista. Lopuksi kiertelemme rauhassa katselemassa tuotosiamme.

(12.3) Päätös

Viimeisellä kerralla on tarkoitus piirtää kuva, jonka aiheena on ”Kivointa kerhossa”. Piirustusten avulla saamme lapsilta palautetta kerhotoiminnan kokonaisuudesta. Tarkoituksena on viettää yhdessä aikaa leppoisin tunnelmin musiikkia kuunnellen. Lapset saavat tuoda halutessaan kerhoon yhden heille itselleen tärkeimmän lelu/esineen ja musiikkia. Tarkoituksena on, että jokainen saa esitellä lelunsa ja että jokaisen musiikkivalintoja kuunneltaisiin viimeisellä kerralla. Lopuksi haluamme tarjota lapsille jotakin hyvää pikku naposteltavaa.

Perhetyön tiloissa tiistaisin 17.00-18.30

- 29.1. Aloitus, tutustumista
- 5.2 Pelejä ja leikkejä
- 12.2 Askartelua
- 19.2 Liikuntaa Satakunnan Ammattikorkeakoulun liikuntasalissa
(jumppavaatteet + tossut mukaan)
- 26.2 Askartelua
- 5.3 Liikuntaa Satakunnan Ammattikorkeakoulun liikuntasalissa
(jumppavaatteet + tossut mukaan)
- 12.3 Päätös (yksi oma lelu mukaan!)

Innolla kerhoamme odottaen,
sosionomiopiskelijat Janika & Janni

1. Ei saa kiusata ketään, ei tönitä eikä oteta tavaroita toisen kädestä
2. Ei saa sylkeä eikä purra toista eikä vetää hiuksista
(ei mitään fyysistä)
3. Ei saa kiroilla
4. Tavaroita ei saa rikkoa tai heitellä
5. Kuunnellaan kun kaveri puhuu eikä touhuta omia samalla
6. Kun leikit lopetetaan, tavarat laitetaan paikalleen
7. Ei riehuta